

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ (1-8) METİNLERİN DUYARLIK
EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kamer SEZER

TOKAT

Haziran, 2021

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ (1-8) METİNLERİN DUYARLIK
EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kamer SEZER

Danışman: Doç. Dr. Beytullah KARAGÖZ

TOKAT

Haziran, 2021

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'ne, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasının “intihal engelleme” programı ile tarandığını, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: 22/06/2021

Kamer Sezer

İmza

JÜRİ İMZA SAYFASI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Kamer Sezer'in Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) metinlerin duyarlık eğitimi açısından incelenmesi adlı çalışması 22/06/2021 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan:

Üye (Tez Danışmanı):

Üye :

Üye :

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../06/2021

.....

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın amacı, Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) metinleri duyarlık eğitimi açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, ders kitaplarındaki tüm metinler önceden belirlenen duyarlık alanlarına göre incelenmiştir ve bu duyarlıkların metinlerdeki dağılımlarına bakılmıştır.

Öncelikle çalışmamın tamamlanması sürecinde beni öğrencisi olarak kabul eden, tez yazma sürecimde yardımlarını ve emeğini esirgemeyen, her türlü konuda bana yol gösteren ve güvenen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Beytullah KARAGÖZ'e sonsuz saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca yüksek lisans öğrenimim boyunca ders aldığım, eğitime bakış açımı değiştiren, deneyimlerini, yardımlarını esirgemeyen Sayın Doç. Dr. İzzet ŞEREF, Sayın Doç. Dr. Behice VARIŞOĞLU, Sayın Prof. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ ve Sayın Prof. Dr. Fatih YILMAZ hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam boyunca bana destek olan, anlayışı ve sevgisiyle her zaman yanımda olan, yardımlarını esirgemeyen sevgili nişanlım Engin YİĞİT'e; bu günlere gelmemde büyük emekleri olan anne ve babama saygı ve sevgiyle teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ (1-8) METİNLERİN DUYARLIK EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Sezer, Kamer

Yüksek Lisans, Türkçe Eğitimi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Beytullah Karagöz

Haziran 2021, xiii + 92 sayfa

Edebiyat, duyarlık geliştirmede etkili bir araçtır. Bu yanıyla çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğu insan ve insanlık durumları karşısında etkinleştirir. Böylece çocuk, gündelik yaşama ve toplumsal yaşama uyum sağlar, kendi yaşamı dışında bir yaşam olduğunu anlar. Diğer insanların kültürüne, duygularına, düşüncelerine karşı hoşgörü geliştirir. Hayatı dışında olup bitenlere, diğer insanların sorunlarına, adaletsizliklere ve haksızlıklara karşı bilinçlenir ve bunlarla mücadele etmesi gerektiğini öğrenir. Bu yönüyle edebî yapıtların araç olarak kullanıldığı Türkçe ders kitapları, öğrencilere duyarlık eğitimi kazandırmada bir işlev üstlenmektedir. Bu bağlamda çocukların erken çağlardan başlayarak nitelikli edebî metinlerle buluşturulması gerekir. Bu çalışma Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) metinleri duyarlık eğitimi yönünden incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Duyarlıkların belirlenmesinde ve sınıflandırılmasında Aslan'ın (2013) ve Karagöz'ün (2009) ve araştırmacının oluşturdukları kategoriler dikkate alınarak içerik analizi yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda 40 duyarlık kategorisinin tümünün de ders kitaplarındaki metinlerde yer aldığı belirlenmiştir. En sık geçen duyarlık konularının insana ve insan mutluluğuna, hayvanlara, doğaya-çevreye, vatana-milllete duyarlık olduğu görülmüştür. Metinlerde; aile bireyelerine, okuma kültürüne, bilime ve bilimsel düşünceye, sanat ve estetik olana, bayrağa, çocuk ve oyuna, millî

şahsiyetlere ve millî-yerli olana duyarlık daha çok ele alınan duyarlık kategorileridir. Bu yönleriyle Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) metinlerin çocukların duyarlık kazanmasına katkı sağlayacak nitelikte olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ders Kitabı, Duyarlık, Duyarlık Eğitimi, Metin, Türkçe Ders Kitapları.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF TEXTS IN TURKISH TEXTBOOKS (1-8) IN TERMS OF SENSITIVITY EDUCATION

Sezer, Kamer

Graduate Turkish Language Teaching

Advisor: Associate Professor Dr. Beytullah Karagöz

June 2021, xiii + 92 pages

Literature is an effective tool for developing sensitivity. In this respect, children's literature works activate the child in the face of human and human condition. Thus, the child adapts to daily life and social life and realizes that there is a life outside of his own life. It develops tolerance to the culture, feelings and thoughts of other people. He/ She becomes aware of what is happening outside his/her own life, the problems of other people, injustice and learns that he must fight against them. In this respect, Turkish textbooks, in which literary works are used as tools, play a function in providing students with sensitivity training. In this context, children should be brought together with qualified literary texts starting from the early ages. This study aims to analyze the texts in Turkish textbooks (1-8) according to sensitivity education. Basic qualitative research design was used in the study. The data were obtained through document review. In the determination and grouping of sensitivity issues, content analysis was made by taking into consideration the categories created by Aslan (2013) and Karagöz (2009) and the researcher. At the end of the study, it was determined that all of the 40 sensitivity categories were included in the texts in the textbooks. It has been observed that the most frequently mentioned sensitivity issues are sensitivity to human and human happiness, animals, nature-environment, homeland-nation. Sensitivity to family members, reading culture, science and scientific thought, art and aesthetics, the flag, children and games, national personalities and national-indigenous are the categories of sensitivity that are

handled more in the texts. In this respect, it can be said that the texts in Turkish textbooks (1-8) contribute to children's sensibility.

Keywords: Course Book, Sensitivity, Sensitivity Education, Text, Turkish Course Books.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	iiii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	xii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem	2
Amaç	2
Önem	3
Sınırlılıklar	5
Sayıtlar	5
Tanımlar	5
BÖLÜM II	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
Ders Kitapları	6
Ders Kitaplarının Özellikleri	7
Ders Kitaplarının Amaç ve İşlevleri.....	8
Türkçe Ders Kitapları ve Metin.....	9
Metin Türleri	12
Bilgilendirici Metin	13
Öyküleyici Metin.....	13
Şiir	14
Duyarlık ve Duyarlık Eğitimi Süreci	15
Türkçe Ders Kitaplarında Duyarlık Eğitimi	20
İlgili Araştırmalar	22

BÖLÜM III	24
YÖNTEM	24
Araştırma Deseni	24
İncelenen Dokümanlar	24
Verilerin Toplanması.....	25
Verilerin Analizi.....	28
İnandırıcılık/ Aktarılabirlik	28
BÖLÜM IV	31
BULGULAR VE YORUMLAR	31
İlkokul Türkçe 1 İlk Okuma Yazma Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	31
İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	33
İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	36
İlkokul Türkçe 3 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	40
İlkokul Türkçe 4 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	44
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	48
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	51
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	55
Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	59
BÖLÜM V	65
TARTIŞMA	65
BÖLÜM VI.....	67
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	67
KAYNAKÇA.....	73
İncelenen Eserler	78
EKLER.....	79
Ek 1. Belirlenen Duyarlıklarla İlgili Metinlerden Alıntı Yapılan Bazı Bölümlerin Listesi.....	79
Ek 2. Yazarın Özgeçmişi.....	92

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Ders Kitaplarına İlişkin Bilgiler	24
Tablo 2. İlkokul Türkçe 1 İlk Okuma Yazma Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	31
Tablo 3. İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	33
Tablo 4. İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	36
Tablo 5. İlkokul Türkçe 3 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	40
Tablo 6. İlkokul Türkçe 4 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	44
Tablo 7. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	48
Tablo 8. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	51
Tablo 9. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	55
Tablo 10. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Değerler Eğitimi Süreci	16
Şekil 2. Duyarlık-Değer İlişkisi	17

KISALTMALAR

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TDÖP: Türkçe Dersi Öğretim Programı

TÜBA: Türkiye Bilimler Akademisi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Duyarlık, kişinin yalnızca kendi yaşamıyla ilgilenmeyip başkalarının yaşadıkları, sorunları ve duygularının da farkında olmaktır. Başkalarına yapılan haksızlıklara, kötülöklere kayıtsız kalmama, aklını ve kalbini işe koşarak bunları sorgulama yeteneğidir (Aslan, 2019, s. 2). Edebiyat, duyarlık geliştirmede etkili bir araçtır. Bu yanıyla çocuk edebiyatı yapıtları, bireyi insan ve insanlık durumları karşısında etkinleştirir. Böylece birey, gündelik yaşama ve toplumsal yaşama uyum sağlar, kendi yaşamı dışında bir yaşam olduğunu anlar. Diğer insanların kültürüne, duygularına, düşüncelerine karşı hoşgörü geliştirir. Kendi hayatı dışında olup bitenlere, diğer insanların sorunlarına, adaletsizliklere ve haksızlıklara karşı bilinçlenmesine ve bunlarla mücadele etmesi gerektiğini öğrenir.

Uygarlığın ve insanlığın gelişmesinde öncülük rolü üstlenen sanat, insanın güzel duyguların, her türlü sevginin oluşmasını sağlayarak duyarlık yeteneğini kazanmasına da katkıda bulunur. Yaşamı anlayan, yüreğini ve belleğini duyguyla, sevgiyle işe koşan insanların yetişmesinde sanatın dille gerçekleştirilen alanı olan edebiyat da önemli bir sorumluluk üstlenir. Edebiyat insanın duygularının, düşüncelerinin, düşlerinin kaygılarının, karşı çıkışlarının, sanatçı tarafından oluşturulan kurgu yoluyla dilin olanaklarına düşsel olarak dönüşümüdür. Yaşamın ve insana ilişkin her türlü durumun, duygunun, düşün, düşüncenin, sorunun, güzelliğın sanatçının düş gücüyle ve dilin olanaklarıyla yaşam bulmasıdır. İnsan bildikçe, tanıdıkça, gördükçe ve anladıkça duyarlı olur. Bu nedenle çocuğın insanı, insanın duygularını, acılarını, isteklerini, farklılıklarını, tepkilerini kısaca yaşamı bilip tanınması gerekir. Özdemir'e (2017, s. 14-19) göre edebiyat insanı insan kılar. Başkalarını anlama, onlarla bütünleşme yetisiyle donatır bizi. Yüreklerden yüreklere giden ince yollar açar; köprüler, geçenekler oluşturur. Edebiyattan geçmemiş yazınsal yaratılarla beslenmemiş kişilerin düş gücü gelişmez. Düş gücü gelişmemiş kişilerin yüreğinde sevgi yeşermez, sevginin hiçbir türü barınamaz çünkü sevginin kök hücresi düş gücüdür. Sanatın ve edebiyatın insanı tam insan kılan bir gücü vardır. Edebiyat kişinin yaşamını farklı yaşamlarla, farklı insan tipleriyle zenginleştirir. Diğer sanat dalları gibi edebiyat da insanlaşma yolunda insanın acılarına, sömürüye,

zulme karşı kişinin duyarlık kazanmasına yardımcı olur. Bu yönüyle edebî eserlerin araç olarak kullanıldığı Türkçe ders kitapları, öğrencilere duyarlık eğitimi kazandırmada bir işlev üstlenmektedir.

Bu çalışma Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) metinleri duyarlık eğitimi açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda alanyazında Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerine çalışmalar mevcuttur. Ancak alanyazında Türkçe ders kitaplarındaki metinleri duyarlık eğitimi bağlamında inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle çalışmanın alanyazındaki boşluğun doldurulmasına katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

Problem

Türkçe eğitimi bireyi daha güzel davranışlara yönlendirmeyi amaçlar. Bu şekilde insanlar toplum içerisinde daha kabul edilir davranışlar sergilerler. Kendi davranışlarının farkında olan bir birey başka insanlara da rahatsızlık vermez. Türkçe eğitiminin kendine ait amaçlarının sonuçlandırılmasında en fazla yükümlülük öğretmenlere ve ders kitaplarına düşmektedir (Karagöz, 2009). Ders kitapları öğrencilere duyarlık kazandırma noktasında bir işlev üstlenmektedir. Bu bağlamda çalışmada Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) metinlerin çocuklara duyarlık eğitimi kazandırma noktasında etkili olup olmadığı düşüncesinden hareketle temel problem şudur: Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) metinlerin çocuklara duyarlık edindirmede durumu nedir?

Amaç

Bu araştırmanın amacı, Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) metinleri duyarlık eğitimi yönünden incelemektir. Bu amaç doğrultusunda bazı alt problemler belirlenmiştir.

Araştırmaya ilişkin alt problemler aşağıda sıralanmıştır.

1. İlkokul Türkçe 1 İlk Okuma Yazma Kitabı'ndaki metinler duyarlık eğitimi açısından nasıl bir görünüme sahiptir?
2. İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı'ndaki metinler duyarlık eğitimi açısından nasıl bir görünüme sahiptir?

3. İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı'ndaki metinler duyarlık eğitimi açısından nasıl bir görünüme sahiptir?
4. İlkokul Türkçe 3 Ders Kitabı'ndaki metinler duyarlık eğitimi açısından nasıl bir görünüme sahiptir?
5. İlkokul Türkçe 4 Ders Kitabı'ndaki metinler duyarlık eğitimi açısından nasıl bir görünüme sahiptir?
6. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5 Ders Kitabı'ndaki metinler duyarlık eğitimi açısından nasıl bir görünüme sahiptir?
7. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı'ndaki metinler duyarlık eğitimi açısından nasıl bir görünüme sahiptir?
8. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı'ndaki metinler duyarlık eğitimi açısından nasıl bir görünüme sahiptir?
9. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı'ndaki metinler duyarlık eğitimi açısından nasıl bir görünüme sahiptir?

Önem

Duyarlık, kişinin yalnızca kendi yaşamıyla ilgilenmeyip başkalarının yaşadıkları, sorunları ve duygularının da farkında olmaktır. Başkalarına yapılan haksızlıklara, kötülöklere kayıtsız kalmama, aklını ve kalbini işe koşarak bunları sorgulama yeteneğidir (Aslan, 2019, s. 2). Edebiyat, duyarlık geliştirmede etkili bir araçtır. Bu bağlamda edebî eserlerin araç olarak kullanıldığı Türkçe ders kitapları, çocuklara duyarlık eğitimi kazandırmada bir görev üstlenebilir.

Alanyazın incelendiğinde duyarlık alanında yapılan çalışmaların az olduğu gözlemlenmiştir. Aslan (2016), Oğuz Tansel'in masallarını Aslan'ın (2013) duyarlık kategorisine göre incelemiştir. Alemdar ve Süngü (2017), Nazım Hikmet'in Masallar adlı kitabını Aslan'ın (2013) duyarlık kategorisine göre incelemiştir. Karagöz ve Cinpolat (2018), Füsun Çetinel'in çocuk romanını Aslan'ın (2016) duyarlık kategorisine göre incelemiştir. Karakuş Tayşi (2019), Sevim Ak'ın çocuk öykülerini Aslan'ın (2013) ve Alemdar ve Süngü'nün (2017) duyarlık kategorisine göre incelemiştir

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle ilgili çalışmalara bakıldığında ise ders kitaplarındaki metinleri değerler bağlamında ele alan çalışmalar olmakla birlikte metinleri duyarlık bağlamında inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Ketenalp (2020), Çopur (2018) ve Külünkoğlu (2019) çalışmalarında birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinleri iletici değerler açısından incelemiştir. Soylu (2019) İlkokul 1. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerini, Alıcı (2019) İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerini değerler eğitimi açısından incelemiştir. Erdönmez (2019) çalışmasında İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri, Özel (2015) ise İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerler ile ilgili algılarını incelemiştir.

Kahya (2018) çalışmasında ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikleri, Işık (2019) ise ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerini değerler eğitimi açısından ele alan bir çalışma hazırlamıştır. Derse (2019) 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinler değerler eğitimi açısından incelemiş ve öğretmen görüşleri bağlamında değerlendirmiştir. Karagöz (2009) çalışmasında yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerleri (Muğla ili örneği) ele alan bir çalışma hazırlamıştır. Koç (2013) ise 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri değerler bakımından incelemiştir. Ancak alanyazında Türkçe ders kitaplarındaki metinleri duyarlık eğitimi bağlamında inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle çalışmanın alanyazındaki boşluğun doldurulmasına katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

Yukarıda belirtilen tüm çalışmalarda Türkçe ders kitaplarındaki metinler değerler eğitimi bağlamında ele alınmıştır ancak alanyazında Türkçe ders kitaplarındaki metinleri duyarlık bağlamında inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın alanyazındaki boşluğun doldurulmasına katkıda bulunacağı öngörülmektedir. Çalışma sonuçlarının hem Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin duyarlık eğitimi kazandırmada etkisinin ortaya çıkarılması hem de ders kitaplarına metin seçiminin önemine dikkat çekilmesi bakımından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırmada yer alan bulgular 2019–2020 eğitim öğretim yılında Türkçe derslerinde okutulan 1-8 Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle sınırlıdır.

Sayıtlar

1. Bu çalışma, 2019-2020 eğitim-öğretim yılı içinde Türkçe derslerinde okutulan Türkçe ders kitaplarındaki metinleri ve kitapların tümünü temsil etmektedir.
2. Aslan (2013), Karagöz (2009) ve araştırmacı tarafından oluşturulan “Duyarlık Kategori Listesi”, metinlerdeki duyarlık alanlarını tespit etmek için gerekli olan çerçeveyi oluşturmaktadır.

Tanımlar

Duyarlık: Kişinin yalnızca kendi yaşamıyla ilgilenmeyip başkalarının yaşadıkları, sorunları ve duygularının da farkında olmaktır. Başkalarına yapılan haksızlıklara, kötülöklere kayıtsız kalmama, aklını ve kalbini işe koşarak bunları sorgulama yeteneğidir (Aslan, 2019, s. 2).

Ders Kitabı: Belli bir dersin programında öngörölen konuların işlendiğı, öğrencilere bilgi, beceri kazandırmak amacıyla hazırlanmış temel kaynak (Demirel, 2005).

Metin: Başı ve sonu ile kapalı bir yapı oluşturan dilsel göstergelerin art arda geldiğı anlamlı yapı (Günay, 2013, s. 45).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kavramsal çerçeve, “Ders Kitapları”, “Metin Türleri”, “Duyarlık ve Duyarlık Eğitimi Süreci” şeklinde üç ana başlık etrafında sunulmuştur.

Ders Kitapları

Eğitim öğretim sürecinde en çok kullanılan materyallerin başında ders kitapları gelmektedir. Geçmişten günümüze bilginin aktarılmasında ve paylaşılmasında yararlanılan ders kitapları önemli bir görev üstlenmektedir. Ders kitapları ile ilgili farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şu şekildedir:

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği’nde (2015) ders kitabı: “Her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eser” olarak tanımlanmaktadır.

Ders kitabı, öğretim programında yer alan kazanımlara yönelik içerik, öğrenme öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme basamaklarına göre hazırlanmış, öğrenciyi ders hedefleri doğrultusunda yönlendiren materyallerdir.

Demirel’e göre ders kitabı; belli bir dersin programında öngörülen konuların işlendiği, öğrencilere bilgi, beceri öğretmek amacıyla hazırlanmış temel bir kaynaktır (2005, s. 160). Ders kitapları, öğretim programlarında bulunan konulara ait bilgileri belirli bir plan ve düzen içerisinde inceleyip açıklayan, bilgi kaynağı olarak öğrenciyi dersin hedefleri doğrultusunda yönlendiren ve eğiten temel bir öğretim aracıdır.

Cemaloğlu’na (2003, s. 2) göre de ders kitabı, Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler vb. bilgileri öğretmeye yarayan, öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olan, basitten karmaşığa aşamalı ilerleyen ve programlı metinlerden oluşan teknik bir eser olarak ifade edilmiştir.

Çakır'a göre ders kitapları, çocuğun gelişiminden, karakterinin biçimlenmesine kadar her aşamada ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleşmesinde önemli bir ders aracıdır (2016, s. 7). Ders kitapları öğrencilere bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerin gelişmesi açısından büyük katkı sağlayan materyallerdir. Çocukların en yaratıcı oldukları bu dönemde kitaplar, onlara cevapları vermek yerine, yeni, farklı sorulara ve kişisel araştırmaya yöneltecek düşündürücü özellikte olmalıdır (Karabacak ve Turan, 2007, s. 211).

Yapıcı'ya göre ders kitaplarının önemi ilköğretim kademesinde diğer kademelere göre daha büyüktür. Çocukların zihinsel tasarımının oluşumundan, okuma alışkanlığı kazanmalarına kadar birçok yaşamsal işlevler ders kitaplarıyla şekillenir (2004, s. 122).

Ders Kitaplarının Özellikleri

Öğrencilerin okula başladıkları zaman karşılaştıkları materyallerden en önemlisi ders kitaplarıdır. Öğrenciler, eğitim-öğretim hayatları boyunca ders kitapları ile sürekli etkileşim halinde olacaktır. Onlar için vazgeçilmez bir materyal olan ders kitaplarının bazı niteliklere sahip olması gerekir.

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (2015), ders kitaplarının sahip olması gereken nitelikleri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

Ders kitapları;

1. Anayasa ile kanunlara aykırı olamaz.
2. Bilimsel hataları içermez.
3. İnsan hak ve özgürlüklerini destekler. Ayrımcılığı ret eder.
4. Tasarımları, öğrenci seviyeleri göz önünde bulundurarak öğrencilerin öğrenmelerini destekleyici nitelikte yapılır (MEB, 2015).

Ders kitaplarının fiziksel, teknik ve içerik özellikleri çok önemlidir (Ertok Atmaca, 2006). Öğrenciler açısından ders kitaplarının özellikle fiziksel yönden bir albenisi olmalıdır. Kitaplar, öğrencilerin ilgilerini çekecek şekilde hazırlanmalıdır. Öğrenciler, günlük konuşulan dil ile yazılmış, kısa cümle ve paragraflardan oluşan, uygun olan resimlerle süslenmiş kitapları okumayı çok severler (Küçükahmet, 2011, s. 12).

Ayhan'a (2010) göre de ders kitapları, öğrenciler için adeta bir bilgi yuvası olmalıdır. Öğrenciler, kitabı her eline alışında yeni bilgiler öğreneceği için heyecan duymalı ya da öğrendiği bilgileri pekiştireceği için onu sihirli bir materyal olarak görmelidir. Kitapta hoşuna giden yerleri, usanmadan birçok kez okumalıdır. Böylelikle iyi niteliklere sahip olan ders kitapları, öğrencilere kitap sevgisini kendi kendisine vermiş olacaktır.

Ders Kitaplarının Amaç ve İşlevleri

Kitap, bireyin doğrudan ilişki kurabildiği en önemli kültür ve bilgi aracıdır. Kitap, çocukların gelişiminde ve eğitiminde büyük bir rol oynamaktadır. Öğretmen ile öğrencilerin eğitim ve öğretim süreci boyunca en fazla kullandıkları araç olan ders kitapları, öğretim faaliyetlerinin amacına ulaşmasında oldukça etkilidir (Uzuner, Aktaş ve Albayrak, 2010).

Erkılıç ve Can (2018, s. 297) ders kitaplarının amaç ve işlevlerini öğrenmeyi yapılandırma, geliştirme, öğrenmeye rehberlik etme, kendi kendine öğrenme ile ölçme ve değerlendirmeye katkı sağlama olarak sıralamıştır.

Ders kitaplarının toplumsal yönden de faydaları vardır. Kişilerin içerisinde yaşadıkları topluma ait olan kültürü ve evrensel değerleri kazanmasına, birtakım ortak değerler etrafında birleşmesine imkân sağlar (Coşkun ve Taş, 2008). Bu bağlamda ders kitapları; nitelikli bir toplumun oluşmasında, çağdaş, özgür ve bilimsel bir düşünme gücüne ve geniş bir dünya görüşüne sahip, içerisinde yaşadığı topluma karşı sorumluluk bilincine sahip, insan haklarına saygılı, önemli ve yararlı işler yapan, yaratıcı ve üretken

bir neslin yetişmesine katkı sağlamada büyük bir role sahiptir. Bu yönüyle ders kitapları öğretmen ve öğrenciye yardımcı olmada geçerliliğini yitirmeyen önemli materyallerdir.

Duman ve Çakmak (2011, s. 28-29) da ders kitaplarının öğretmen ve öğrenci için sağladığı faydaları şu şekilde sıralamıştır:

Öğretmenler;

1. Farklı okullarda ve ders yükünün çok olduğu zamanlarda kitaplar sayesinde güçlerini iyi kullanabilirler.
2. Ders kitaplarının içerisinde yer alan ödev konuları sayesinde birçok araştırma yapmaktan kurtulur.
3. Ders kitapları sayesinde yapacağı işleri planlamada kolaylık elde etmiş olur.

Öğrenciler;

1. Ders kitapları sayesinde, öğretmenlerin sözlü olan dersini tamamlamış olurlar.
2. Ders kitapları sayesinde, sözlü bir şekilde yapılan dersin boşluklarından kurtulmuş olur ve bunun neticesinde ortaya çıkabilecek bilgiler ve konular arasındaki kopukluklardan da kurtulmuş olurlar.
3. Edilen bilgileri tekrar etme fırsatı sağlar.
4. Ders kitabından çalışırken sorumluluk duygusuna bürünür ve daha etkin düşünür.
5. Ders kitapları sayesinde, farklı soru tarzları, farklı çözüm yolları ve konu anlatımlarında ortaya konan farklı yaklaşımlarla karşılaştırılır.
6. Ders kitabı sayesinde, ders öncesinde hazırlıklı bir şekilde derse gelebilir.
7. Öğretim sürecinde sıkıcılıktan kurtulur ve ilgilerini devam ettirir.

Türkçe Ders Kitapları ve Metin

Sülükçü'ye göre ders kitapları içerisinde, eğitime dâhil olan çocukların ana dillerinde temel dil becerilerini geliştirmelerini ve Türkçenin kurallarını öğrenmelerini sağlayan kitaplar Türkçe ders kitaplarıdır (2018, s. 59). Bu kadar önemli bir işleve sahip olan Türkçe ders kitaplarının özenle hazırlanmış olması, öğrenci ve öğretmen tarafından aktif bir şekilde kullanılması önem taşımaktadır.

Özbay'ın (2003, s. 63) yaptığı araştırmadan Türkçe öğretmenlerinin, derslerinde %94,44 oranında ders kitabından faydalandıkları belirlenmiştir. Derslerde bu denli faydalanılan Türkçe ders kitaplarının nitelik bakımından yeterli olması gerekmektedir.

Türkçe dersinde temel amaç öğrencilere anadili bilinci kazandırmak ve sahip oldukları anadili en iyi şekilde kullanmalarını sağlamaktır (Solak ve Yaylı, 2009, s. 445). Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler bu amacın gerçekleşmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Türkçe ders kitapları kapsamındaki öğretici ve kurgusal özellikteki metinler yoluyla temel dil becerileri (okuma, dinleme, konuşma, yazma) öğrencilere kazandırılır.

“Metin, bütün dil becerilerini geliştirmek için işlenebilir ve dil becerilerinin kazanımı için merkezi bir öneme sahiptir” (Şimşek, 2011, s. 36). Baş'a göre, temel araç olan ders kitaplarında yer alan metinler; öğrencilerin okuyup dinlediklerini anlamalarını, düşündüklerini söz ve yazı ile aktabilmelerini kendine amaç edinen Türkçe dersinde, anlama ve anlatma çalışmalarını yürüten ana malzemelerdir (2003, s. 258).

Ders kitaplarında yer alan metinler aracılığı ile çocuklara okuma bilinci kazandırılmaktadır. Metinler çocuğun gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlandığında öğrencilerin metinlerin içeriğini anlamaları kolaylaşır ve Türkçe ders kitabına olan ilgileri artar.

Türkçe ders kitaplarında yer alacak olan metinlerin özellikleri TDÖP'de şu şekilde belirtilmiştir (MEB, 2019):

1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.

2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar ile değil yazarın eserinden alınmalıdır.

3. Ders kitaplarında “Bu kitap için yazılmıştır.” ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1.sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.

4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.

5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.

6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.

7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.

9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.

10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.

11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.

12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.

13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.

14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır. Bu bölüm çocuk edebiyatının temel unsurlarını tanımlamaktadır. Karakter, konu, mesaj, dil ve ifade, görsel uyaran olarak görüntü hakkında bilgiler yer almaktadır.

Metin Türleri

Metin türleri ile ilgili birçok sınıflandırma yapılmıştır. Akyol (2006), metin türlerini kurgu ve kurgu olmayan olarak ikiye ayırmıştır.

Baş (2003, s. 2), kurgusal ve bilgi veren yazınsal türler olarak metin türlerini gruplandırmıştır.

Aktaş ve Gündüz (2005) ise metinleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Öğretme amaçlı metinler, öğretici ve didaktik metinler,
2. Sanatsal kaygılarla tamamı yazarın yarattığı bir evrene ait metinler,
3. Anlatmaya dayalı metinler, coşku ve heyecan uyandırmak amacıyla yazılan ve duygulara dayanan dramatik metinler.

Metin türlerinin farklı olmasının bir takım yararları vardır. Çeçen ve Çiftçi'ye (2007) göre metin türlerinin farklı olması, türe ait dil ve anlatım özelliklerinin çocuk tarafından kavranmasını sağlar ve eğitim açısından önemli bir işlevi gerçekleştirir. Öğrencilerin farklı tür metinleri okumaları; okuma yaşantılarını zenginleştirmelerine, okumaya yönelik olumlu algı ve tutum geliştirmelerine, farklı türden bilgileri edinmelerine ve farklı türleri tanımalarına yardımcı olacağı için Türkçe kitaplarında yazınsal türlerin dengeli bir şekilde dağılımına dikkat edilmelidir (Güzel Özmen, 2001, s. 19).

Türkçe dersi öğretim programında, Türkçe ders kitaplarında okutulacak metinler bilgilendirici, hikâye edici ve şiir olarak üçe ayrılmıştır. Belirtilen metin sayılarına bağlı kalmak şartı ile hangi temada, hangi metin türlerinin yer alacağı ders kitabı yazarının/yazarlarının tercihine bağlı bırakılmıştır (MEB, 2019). TDÖP (1-8)'de her sınıf düzeyinde 8 tema vardır ve her temada 4 metin kullanılması uygun görülmüştür. Metinlerin üçü okuma, biri ise dinleme/izleme metnidir. Ayrıca her temaya uygun olarak sekiz serbest okuma metnine yer verilmiştir. Kitap genelinde toplamda kırk metin yer alacaktır. Her temada metin türleri temanın içeriğine bağlı olarak farklı olabilir. Bazı temalarda bilgilendirici metinlerin fazla olabileceği, başka bir temada ise şiir türündeki metinlere daha çok yer verilebileceği belirtilmiştir (MEB, 2019). Bu doğrultuda, Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri bilgilendirici metin, öyküleyici metin ve şiir olmak üzere sınıflandırılabilir.

Bilgilendirici Metin

Okuyucunun bilmediği düşünölen bir konu hakkında, o kişiyi bilgilendirmek ve verilen bilgiler ışığında hareket etmesini sağlamak amacıyla hazırlanan öğretici metinlere bilgi verici metin denir (Günay, 2013, s. 371). Genel bir ifadeyle, bilgilendirici metinler okuyucuya bilgi vermek amacıyla yazılan metinlerdir.

Öğretici metin olarak da isimlendirilen bilgilendirici metinler, makale, eleştiri, deneme, gezi yazıları, röportaj, günlük, anı, fıkra, mektup gibi türleri barındırmaktadır. Bir konu hakkında bilgi vermek amacıyla yazılan bu yazılarda anlatım açık ve yalındır. Yazının amacının açık ve seçik olarak ortaya konması için, süslü ya da mecazlı kelimeler kullanılmamasına özen gösterilir (Güneş, 2013, s. 3).

Okur'a göre bilgilendirici metin; bir düşöncenin ürünüdür. Yazarların kendilerine ait fikirlerini okuruna hissettirerek onlara bir şeyler vermek amacıyla olduğu metin türleridir. Bilgiler giriş, gelişme ve sonuç şeklinde organize edilir. İçeriği yansıtan bir başlığının olması, yazarların kendi perspektifiyle okuyucularda ana ve yardımcı fikirleri oturtmaya çalışması en belirgin özellikleridir (2018, s. 127).

TDÖP'e göre; anılar, biyografiler, otobiyografiler, ağ günlükleri, dilekçeler, efemeralar, broşürler, e-postalar, günlükler, haberlere ait metinler, reklamlar, kartpostallar, kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname, talimatnameler vb.), gezi yazıları, makaleler/fıkralar/söyleşiler/denemeler, mektuplar, özlü sözler (atasözleri, deyimler, vecizeler, aforizmalar, grafitiler, dövizler, duvar yazıları, mottolar vb.) ve sosyal medya mesajları bilgilendirici metin sınıfına girmektedir (MEB, 2019, s. 17).

Öyküleyici Metin

Öyküleyici metinler bilgilendirici metinlerde olduğu gibi bir konu hakkında bilgi vermeyi, bir düşönceyi açıklamayı amaçlamaz. Bu metinlerde bilgi vermekten çok bireylerin hayal gücünü geliştirme, onlara farklı yaşam ve olayları kurgulayarak sunma amaçlanmaktadır (Akkurt, 2011, s. 15).

Okur'a göre hikâye edici metinler; öyküleyici anlatım tarzına sahip olay ağırlıklı metinlerdir. Bu metin türleri, olay, kahraman, mekân, zaman temelinde bir mesaj verme amacıyla belli bir plan dâhilinde (giriş-gelişme-sonuç) kurulur (2018, s. 126-127).

TDÖP'e göre; çizgi romanlar, fabllar, hikâyeler, karikatürler, masallar/efsaneler/destanlar, mizah içeren fıkralar, romanlar ve tiyatrolar hikâye edici metinler sınıfına girmektedir (MEB, 2019, s. 17).

Şiir

Diğer metin türlerinden farklı olan şiir, çocuğun duygu açısından gelişmesine yardımcı olmaktadır. Şiirin kısa mısralardan oluşması ve ahenkli oluşu çocuğu düz yazıdan farklı olarak daha başka etkiler. Şiir, çocuğun algı dünyasına renk getirir ve hayal gücünü geliştirir (Açık Önkaş, 2009, s. 2).

Çocuklara güzellik, insani duygular ile vatan ve millet sevgisi kazandırmada şiirlerin çok büyük bir etkisi vardır. Anadili sevdirmeye ve anadilin zenginliğini tanıtmaya ile duygu ve düşüncelerin sanatlı bir şekilde nasıl anlatılabileceğini kavratma açısından da şiirin çok büyük bir işlevi vardır (Oğuzkan, 2001, s. 248). Ayrıca şiirin çocukların sosyal gelişimine de katkısı vardır. Çocuk, şiir okurken kendine güven duyar ve topluluk içinde şiir okumaktan mutluluk duyar (Yıldırım, 2012).

Şiirde esas olan duygudur. Şiirdeki duyguyu hissedebilmek ya da çevremizdekilere hissettirebilmek için şiiri vurgu ve tonlamaya dikkat ederek okumak gerekir. Bu yönüyle öğretmenlerin, sınıf içi etkinliklerde bu hususa dikkat etmesi gerekir. Bu sayede çocuklar, şiirin diğer metin türlerinden farkını anlayabilirler. Ayrıca çocuklara verilen şiirler, ilgili görsellerle desteklendiği zaman, çocukların şiire ait duyguya ulaşması daha kolay olacaktır.

TDÖP'e göre Türkçe ders kitaplarındaki maniler/ninniler, şarkılar/türküler, tekerlemeler/sayışmacalar/bilmeceler de şiir sınıfında yer almaktadır (MEB, 2019, s. 17).

Duyarlık ve Duyarlık Eğitimi Süreci

Alanyazın incelendiğinde duyarlık eğitimiyle ilgili çeşitli tanımların olduğu görülmektedir. Bu tanımlardan biri, “Bireyin küme içindeki işlevlerini ve kümenin birey üzerindeki etkilerini anlamasını sağlamak; kişinin hem kendi hem de başkalarının duygularına karşı duyarlılığını geliştirmek amacı ile uygulanan eğitim” dir (TÜBA, 2011, s. 369).

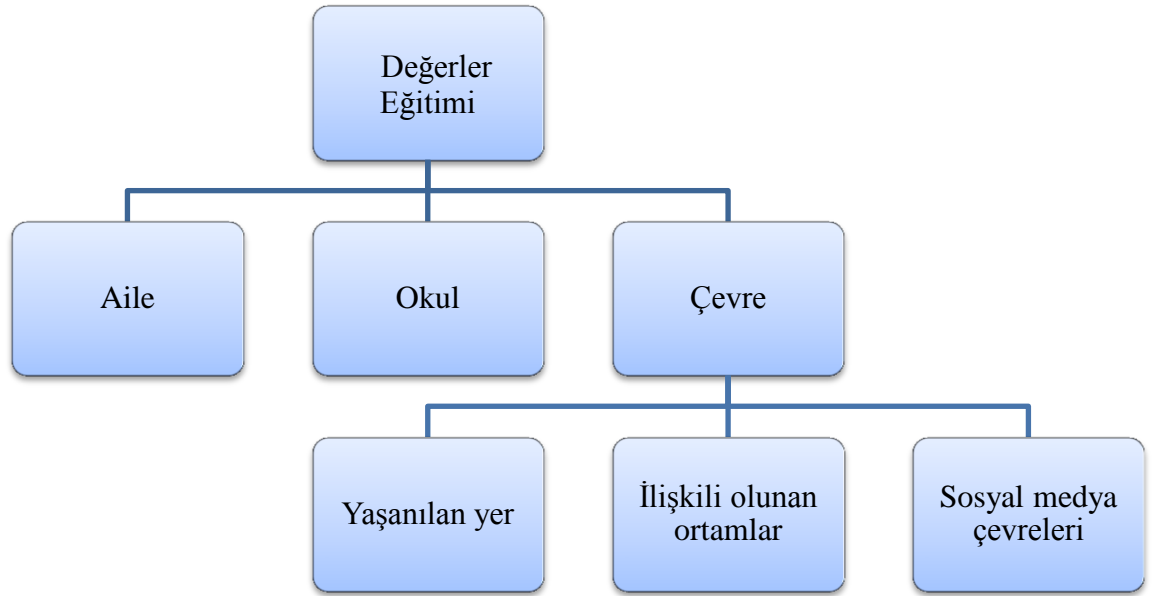
Özçelik (1998, s. 18) duyarlık eğitimini, “Katılanların kendilerinin ve diğerlerinin duygu, tutum ve davranışlarını karşılıklı olarak fark etmelerini ve kabullenmelerini sağlayan, onları bu yeni bilgilere dayanarak davranış değişikliğine yönelten bir eğitim yöntemi” olarak tanımlamıştır.

Lakin (1973, s. 284) ise bu eğitimi; “bireysel, etkileşimli ve örgütsel anlayışı içeren güçlü bir deneysel öğrenme yöntemidir. Açık etkileşimli işlemleri içeren değişim ve çatışma çözme çalışmaları” olarak tanımlamıştır.

Bu çalışmada ele alınan duyarlık eğitimi kavramından ise, insanı yaşadığı toplum ve dünyadaki olaylara, olgulara, sorun ve çıkmazlara, yaşama, insana ve doğaya karşı edebiyat yapıtlarının sezdirimleriyle duyarlı kılmaya yönelik eğitim anlaşılmalıdır. Başka bir deyişle bu çalışmada ele alınan duyarlık eğitimi, edebiyat yapıtlarının sezdirimleriyle insanların kendi yaşamı dışında olup bitenlerle ilgilenmelerini; öteki insanların yaşadıkları sorun ve duygularını algılamalarını, başkalarına yapılan haksızlıklara ve kötülöklere kayıtsız kalmamalarını, kalben ve zihnini işe koşarak bunları sorgulamalarını, eş duyumsal bir etkileşime girerek bunlara karşı çıkmalarını; insana ve doğaya bilinçle, sağduyuyla, anlayışla, sevgiyle, hoşgöröyle yaklaşmalarını sağlayacak duyusal ve duygusal eğitim anlamında kullanılmıştır.

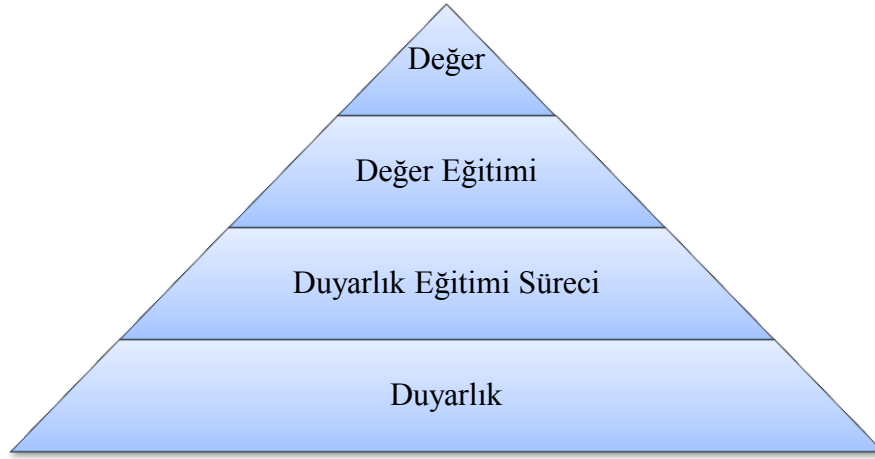
Daha açık bir deyişle duyarlık, kişinin yalnızca kendi yaşamıyla ilgilenmeyip başkalarının yaşadıkları, sorunları ve duygularının da farkında olmaktır. Başkalarına yapılan haksızlıklara, kötölöklere kayıtsız kalmama, aklını ve kalbini işe koşarak bunları sorgulama yeteneğidir (Aslan, 2019, s. 2).

“Değer, bir kişinin üstün kalitesi ve onu değerli kılan donanımdır” (Yaman, 2014, s. 32). Değerler, kalıtım yoluyla geçmez. Değerler, sonraki kuşaklara sosyal rollerle öğrenilerek aktarılır. İnsan, değerleri ilk önce ailesinde anne, babasından daha sonra sokaktaki oyun arkadaşlarından ve okulda öğretmenlerinden öğrenir. Değerler; aileden, yakın çevreden, sosyal medya ortamlarından, yazılı ve görüntülü materyallerden taklit ya da model alma yolu ile öğrenilir. İnsan, sosyal olma özelliği yönüyle değerleri ailesinden, okuldan, bulunduğu çevreden, sosyal medyadan öğrenebilir. Değerler eğitiminin gerçekleşme süreci Şekil 1’de verilmiştir:

Şekil 1. Değerler Eğitimi Süreci

Duyarlık eğitimi de değerler eğitiminin bir parçasıdır ve değerlere giden yolda ilk basamaktır. Değer eğitiminin gerçekleşebilmesi için öncelikle ailede, okulda, çevre ve toplum yaşamımızda duyarlık süzgecinden geçmek gerekir. Bu yönüyle duyarlık eğitimi değerlere açılan bir kapıdır. İnsanlar tarafından edinilmesi gereken hassasiyetlerin kalıcı öğrenmeye dönüştürülmesidir. Duyarlık eğitiminin gerçekleşmesi değer eğitiminin gerçekleşebilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır. Duyarlık eğitiminin değerler eğitimi için bir ön koşul olduğu söylenebilir. Duyarlık ve değer arasındaki ilişki Şekil 2’de verilmiştir:

Şekil 2. Duyarlık-Değer İlişkisi

Edebiyat ve yazınsal metinler duyarlık ve değerler eğitiminin önemli bir parçasıdır. Aslan'a (2013) göre literatür, değer oluşumu açısından yararlanmak için çeşitli olanaklar sunmaktadır. Çünkü edebiyat, değerlere diğer alanlardan çok daha yakındır. Değerler ve manevi duygular sadece makul değildir. Aynı zamanda kalp, vicdan ve irade ile de ilgilidir. Edebiyat; öncelikle yaşam, geçmişin özellikleri, insanların tarihi, kültürü ve medeniyeti, kimlikler ve estetik ürünlerle doğrudan ilişkili olduğu için değer inşa etmek için kullanılabilir.

Binyazar'a (2010, s. 82-86) göre edebiyat duyarlık kazandırma, değer geliştirme ve düşünme eğitimi işlevlerine sahiptir. Edebiyat kendini aşmak isteyen insanın güç birikimini yaratır. Bunu da bir duyarlık, düşünce ve bakış açısı kazandırarak yapar.

Çağlayan (2005, s. 70) da bütün edebi eserlerin aktardığı duyarlık ve değerlerle ilgili şunları söyler:

Eserler değerler konusunda farkındalık oluşturmalı; zorluklar karşısında direnme gücü aşıl原因an, bireysel ve toplumsal dayanışmayı ön plana çıkaran mesajlar taşımalı, öğrencileri sisten, dumandan, soluk kirli renklerden uzaklaştırıp hayatın sevimli ve canlı renkleriyle tanıştırmalıdır. Böylece nezaket, sevgi ve saygıya dayalı davranışlar kazandırarak, yeni semboller, yeni tasarımlar, yeni imajlar oluşturarak öğrencileri edebî değerlerle buluşturmuş; ahlaki, kültürel ve bedensel yeteneklere katkı sağlamış olur.

Duyarlık eğitiminde yazınsal metinler kullanılırken belli niteliklerin bulunması gerekir. Sever'e (2012) göre yazınsal eserler, dil olarak sanatsal bir duyarlıkla ele alınır. Hem içerik hem de format olarak coşku uyandırır. Kahramanlar sağlıklı kişiliklere sahiptir. Eserler insan ve insan haklarına duyarlık geliştiren mesajlar içerir.

Alamdar ve Söngü'ye (2017) göre duyarlık eğitimi ile ilgili çocukların okuyacağı kitaplarda bazı özellikler bulunmaktadır. Her şeyden önce çocuğa en iyi dile duyarlık verilmelidir. Bunu yapmak için yazar, çocuğun anlayabileceği bir düzeyde yazmalıdır. Çocuk, alıntı dilinin inceliklerini hissedebilmelidir. Eserde Türkçenin ifade gücü ve imkânları duyulmalıdır. Kitaplarda ırkçılık, nefret, düşmanlık, savaş, nefret ve intikam gibi kavramlardan güzel bir şey olarak bahsedilmemeli, tam tersine bu kavramların olumsuzlukları hissedilmelidir. Zıt kavramlar bir kurguya dönüştürülmelidir. Çocuk kitaplarında çocuğun okurken hayatıyla ilişkilendirebileceği eserler üretilmelidir. Ölüm, boşanma, doğal afetler, şiddet, savaş, mülteciler, terörizm, istismar ve göç gibi yaşamla ilgili gerçekler, çocuğun zihinsel ve duygusal gelişim düzeyi ve yaşı dikkate alınarak çocuk kitaplarında sınırlar içinde ele alınabilir.

Sever'e (2012) göre çocuk yazınsal metinlerinin temel amacı öğretmek değil, farkındalık sağlamak olmalıdır. Bu amaç doğrultusunda sanatçı eserini yazmalıdır. İdeal bir çocuk hedeflenmemelidir. Sorgulayan, bilişsel ve duygusal açıdan dengeli, akıl yürüten, bilime ve sanata saygılı, duyarlı bireyler yetiştirmeyi amaçlanmalıdır.

Sadece didaktizm tercih edilirse, bu çocuğun/ gencin duyarlılığını artırmak için etkili olmayabilir. Çocuk bu değerleri içselleştirmeli, benimsemeli ve özümsemelidir. Duyarlı olma becerisini geliştirmek için çocuğun olayları duyularıyla algılaması gerekir. Bu noktada çocukların duyularını harekete geçirmeyi amaçlayan sanatsal nitelikte uyaranlara ihtiyaç vardır. Bu çalışma değerlerin aktarılmasını birincil amaç olarak görmese de, bu uyaranlar farklı değerleri etkin bir şekilde işledikleri için okuyucuyu onlara karşı daha duyarlı hale getirebilir (Aslan, 2013, s. 29).

Sever'e (2006) göre çocuklara kitaplarda ne yaptıkları ya da yapmadıkları sorulmamalı, ne yapmaları ya da yapmamaları gerektiği sorulmalıdır. Çocuklar, davranışların yol açabileceği olasılıkları, davranışların ve eylemlerin diğer insanlar

üzerindeki duygusal etkisini düşünebilmeli ve çocukların bunları kendileri bulmaları için duyarlılıkları etkinleştirilmelidir. Çocuk kitapları; çocukların gelişim düzeylerini dikkate alarak, sebep-sonuç ilişkileri oluşturabilecekleri önemli bölümler içermelidir. Ayrıca kitaplarda emir cümlelerinin kullanılması çocukların okumasını engelleyebilir.

Duyarlık eğitimi, çocukların yaşamları boyunca kullanacakları hassasiyetleri kazanmalarını sağlayan eğitimidir. Farkındalık eğitimi sırasında edebi eserlerde doğrudan tavsiye verilmemelidir. Eserler; çocukların hayal gücünü harekete geçiren, onları Türkçe anlamının derinliklerine sürükleyen, olayların belirli bir kurguyla sunulduğu, çocukların olayları hissedebildiği, düşüncelerini, duygularını ve duyularını harekete geçirdiği ve duyarlılıklarını artırdığı yazınsal metinler olmalıdır.

Duyarlık, mevcut Türkçe sözlükte “duygu, duyarlık” olarak tanımlanmaktadır. Aslan'a (2013) göre duyarlık, bireyin kendi yaşamı ve ait olduğu dünya dışındaki durumlarla başa çıkma, bu durumları sürdürme, öngörebilme ve değerlendirme becerisidir. Ayrıca duyarlık; uyarılara karşı açık ve tetikte olmak, tepki vermek, başkalarının deneyimlerinden etkilenmek ve bu durumları görmezden gelmemek, diğer insanların duygusal durumlarını algılama ve bunları empati yoluyla anlama yeteneğidir.

Günümüzde duyarlık kavramının önemi artmıştır. Bu kavramı geliştirmek için kalıcı ve ikna edici çabaya dayalı bir süreç gereklidir. Sürecin kalıcılığı, bireyi erken çocukluktan itibaren etkileyen uyarıların düzenlenmesine bağlıdır. Bu uyarıcılardan en önemlilerinden biri yazınsal metinlerdir. Öğretici ve bilgiççe bir dile sahip olan, sürekli benzer konulara dokunan ve farklı anlam dünyalarının kapılarını açmaya çalışmayan yazınsal metinler, bireyi duyarlı hale getirmeye katkı sağlamaz.

Aslan (2013), estetik ve örtük bir duyarlık eğitimi sürecini şu şekilde özetler: “Okuyucu, kahraman ile özdeşleştikten sonra, kurgudaki olaylar karşısında mutluluk, korku, endişe ve heyecan gibi duyguları yaşar ve işin anlam evrenine girer. Bu, hissetmeyi kolaylaştırır.” Bu bağlamda, yazarların farkındalık eğitiminde temel görevi, okuyucuyu evrensel değerlere duyarlı hale getirecek kurgular yaratmak, duygu algılarını etkileyecek sözcük dağarcığı kullanmaktır.

Alamdar ve Sng (2017) ise duyarlılık eğitiminin amacını, çocuğun insani değerleri, gelişim özellikleri ve yaşı dikkate alınarak oluşturulmuş bir kurgu ile çocukta duyarlılık oluşturmak olarak tanımlamaktadır.

Türkçe Ders Kitaplarında Duyarlılık Eğitimi

Aslan'a (2013, s. 29) göre duyarlılık yeteneğinin oluşması için öncelikle çocukların doğa sevgisi, insan sevgisi, hayvan sevgisi, adalet, hoşgörü, kültürel farklılıklara, insan hak ve özgürlüklerine saygı, barış, bilimsellik, alışkanlık, dürüstlük, doğruluk, estetik, özgürlük, sorumluluk, yardımseverlik, içtenlik, anlayış, erdem, vicdan, iyilik, arkadaşlık, dostluk gibi çeşitli duygu ve değerleri bilmesi/öğrenmesi gerekir. Gerek aile ortamında gerekse eğitim ortamlarında bu değerlerin yalnızca bilişsel boyutta öğretici yolla verilmesi çocukta o değerlerin yerleşmesi ve kalıcı bir davranışa dönüşmesi için yeterli olmayabilir. Başka bir deyişle yalnızca ğreticiliğin (didaktizmin) yeğlendiği ortamların çocuğun duyarlılık eğitimine çok fazla katkısının olduğu söylenemez. Çocuğun bu değerleri benimsemesi, içselleştirmesi ve özümsemesi için olayları duyularıyla algılaması duygularıyla deneyimlemesi kurmaca ortam içindeki olaylar durumlar kişiler üzerine düşünmesi gerekir. Bu noktada kişileri duyuşsal ve duygusal eğitimden geçiren düşünmeye yönelten ve onlara çeşitli değerlerin önemini duyumsatan sanatsal nitelikli uyaranlara gereksinim vardır.

Sanatsal uyaranlar amaçları değer ğretimi olmamakla birlikte çeşitli değerleri etkileyici biçimde işlediklerinden onlara karşı okurların duyarlı olmalarına katkıda bulunur. Bu durumda duyarlı insanların yetiştirilebilmesi için çocukların küçük yaşlardan başlanarak duyuları ve duyguları devindiren düşünceleri geliştiren örtük biçimde değer ve erdemlerin önemini duyumsatan insanların arasında bir duyum duygu düşünce beğeni ve değer ortaklığı yaratmada en dolaysız ve etkili yol olan insanı insana yaklaştırmayı yardımcı olan sanatsal yapıtlarla buluşturulması gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Uygarlığın ve insanlığın gelişmesinde öncülük rolü üstlenen sanat, güzel duyguların, her türlü sevginin oluşmasını sağlayarak insanın duyarlık yeteneğini kazanmasına da katkıda bulunur. Yaşamı anlayan, yüreğini ve belleğini duyguyla, sevgiyle işe koşan insanların yetişmesinde sanatın dille gerçekleştirilen alanı olan edebiyat da önemli bir sorumluluk üstlenir.

Edebiyat insanın duygularının, düşüncelerinin, düşlerinin kaygılarının, karşı çıkışlarının, sanatçı tarafından oluşturulan kurgu yoluyla dilin olanaklarına düşsel olarak dönüşümüdür. Yaşamın ve insana ilişkin her türlü durumun, duygunun, düşün, düşüncenin, sorunun, güzelliğin sanatçının düş gücüyle ve dilin olanaklarıyla yaşam bulmasıdır. Özdemir'e (2017, s. 14-19) göre edebiyat insanı insan kılar. İnsanı başkalarını anlama, onlarla bütünleşme yetisiyle donatır.

Sanatın ve edebiyatın insanı tam insan kılan bir gücü vardır. Edebiyat kişinin yaşamını farklı yaşamlarla, farklı insan tipleriyle zenginleştirir. Diğer sanat dalları gibi edebiyat da insanlaşma yolunda insanın acılarına, sömürüye, zulme karşı kişinin duyarlık kazanmasına yardımcı olur. Bu bağlamda edebî eserlerin araç olarak kullanıldığı Türkçe ders kitapları, öğrencilere duyarlık eğitimi kazandırmada bir işlev üstlenmektedir. Okul öncesi dönemden başlayarak kişilik yapısının oluşumunda etkili bir uyarıcı olan kitaplar, çocukların; eğlenme, oynama, öğrenme, yaşamı ve insanı tanıma gereksinimlerini karşılarken, anadilin anlatım gücünü ve güzelliğini duyumsatma, duyuları eğitme, çocuklara okuma kültürü edindirme, onların okul türü öğrenmelerine katkı sağlama gibi işlevler de üstlenir. Kültürün aktarılmasını sağlayan okullarda yetişen bireylerin algı ve anlam dünyasının oluşmasında, ders kitapları ve metinler önemli bir yer tutmaktadır.

Dünyanın değişik ülkelerinde yapılan araştırmalardan, ders kitaplarının okullarda kullanılan başlıca materyallerden biri olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, ders kitaplarının gelişen teknolojiye rağmen eğitim ve öğretimde çok önemli bir rol üstlendiğini söylemek mümkündür (Kılıç ve Seven, 2002, s. 26). Seçilen her metin çocuk üzerinde geniş bir etki yaratmalıdır. Çünkü Türkçe dersi çok yönlü bir derstir. Çocuğun kişiliğini, değerlerini, hayal dünyasını ve sosyal hayatını yakından ilgilendirmektedir. Bu nitelikte metinler, çocuğun çok yönlü bir benlik gelişimine büyük yararlar sağlayacaktır. "Metinlerin konuları ve verilmek istenen ana fikir, öğrencilerin düzeylerine, çağdaş

yaşama, kültür özelliklerine, millî değerlere ve toplumsal kurallara, demokratik düşünceyi geliştirmeye, ahlaki değerlere, insan ve doğa sevgisine, öğrencide yaratıcılık, eleştirel düşünme vb. becerileri geliştirmeye uygun olmalıdır” (Yılar, 2005, s. 17).

İlgili Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde duyarlık alanında yapılan çalışmaların az olduğu gözlemlenmiştir. Aslan (2016), Oğuz Tansel'in masallarını Aslan'ın (2013) duyarlık kategorisine göre incelemiştir. Alemdar ve Süngü (2017), Nazım Hikmet'in Masallar adı kitabını Aslan'ın (2013) duyarlık kategorisine göre incelemiştir. Karagöz ve Cinpolat (2018), Füsün Çetinel'in çocuk romanını Aslan'ın (2016) duyarlık kategorisine göre incelemiştir. Karakuş Tayşi (2019), Sevim Ak'ın çocuk öykülerini Aslan'ın (2013) ve Alemdar ve Süngü'nün (2017) duyarlık kategorisine göre incelemiştir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle ilgili çalışmalara bakıldığında ise ders kitaplarındaki metinleri değerler bağlamında ele alan çalışmalar olmakla birlikte metinleri duyarlık bağlamında inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Ketenalp (2020), Çopur (2018) ve Külünkoğlu (2019) çalışmalarında birinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinleri iletici değerler açısından incelemiştir. Soylu (2019) İlkokul 1. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerini, Alıcı (2019) İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerini değerler eğitimi açısından incelemiştir. Erdönmez (2019) çalışmasında İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri, Özel (2015) ise İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki değerler ile ilgili algılarını incelemiştir.

Kahya (2018) çalışmasında Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikleri, Işık (2019) ise Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerini değerler eğitimi açısından ele alan bir çalışma hazırlamıştır. Derse (2019) 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin değerler eğitimi açısından incelemiş ve öğretmen görüşleri bağlamında değerlendirmiştir. Karagöz (2009) çalışmasında yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerleri (Muğla ili örneği) ele alan bir çalışma hazırlamıştır. Koç (2013) ise 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri değerler bakımından incelemiştir. Ancak alanyazında Türkçe ders kitaplarındaki

metinleri duyarlık eğitimi bağlamında inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle çalışmanın alanyazındaki boşluğun doldurulmasına katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

Yukarıda belirtilen tüm çalışmalarda Türkçe ders kitaplarındaki metinler değerler eğitimi bağlamında ele alınmıştır ancak alanyazında Türkçe ders kitaplarındaki metinleri duyarlık bağlamında inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın alanyazındaki boşluğun doldurulmasına katkıda bulunacağı öngörülmektedir. Çalışma sonuçlarının hem Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin duyarlık eğitimi kazandırmada etkisinin ortaya çıkarılması hem de ders kitaplarına metin seçmenin önemine dikkat çekilmesine yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, incelenen dokümanlar, verilerin toplanması ve analizinin nasıl yapıldığı hakkındaki bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu araştırmada temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmaların hepsi anlamın nasıl kurulduğuyula insanların hayatlarını ve dünyalarını nasıl anlamlandırdıklarıyla ilgilidir. Temel nitel araştırmanın öncelikli amacı da bu anlamları açığa çıkarıp yorumlamaktır (Merriam, 2013).

İncelenen Dokümanlar

2019-2020 Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) metinlerin duyarlık eğitimi yönünden incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmada 9 Türkçe ders kitabındaki 244 metin araştırmanın dokümanlarını oluşturmaktadır. Araştırmada incelenen ders kitapları ve yayınevleri Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Ders Kitaplarına İlişkin Bilgiler

Sıra No	Kitap Adı	Yayınevi	Basım Yılı – Yeri	Metin sayısı	Sayfa
1	İlkokul Türkçe 1 İlk Okuma Yazma Kitabı	Cem Web Ofset Aş.	2019, Ankara	4	208
2	İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı	Cem Web Ofset Aş.	2019, Ankara	16	143
3	İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı	Koza Yayınları	2019, Ankara	32	317

4	İlkokul Türkçe 3 Ders Kitabı	Sonuç Yayınları	2019, Ankara	32	300
5	İlkokul Türkçe 4 Ders Kitabı	Koza Yayınları	2019, Ankara	32	272
6	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5 Ders Kitabı	Anıttepe Yayıncılık	2019, Ankara	32	252
7	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı	Ekoyay Yayıncılık	2019, Ankara	32	284
8	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı	Özgün Yayıncılık	2019, Ankara	32	275
9	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı	Bilnet Yayıncılık	2019, Ankara	32	296

Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verileri doküman incelemesiyle elde edilmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmanın ilk aşamasında veri kaynağını oluşturan her bir kitap araştırmacı tarafından kolay ulaşılabilirliği yönüyle Tokat merkezdeki çeşitli devlet okullarının deposundan tedarik edilmiştir. Kitaplar ilk incelemeden geçirilmiştir. Daha sonra kitaplardaki metinler araştırmacı tarafından altı aylık bir süre zarfında birkaç kez okunmuştur. Kitaplardaki metinler, kategori sistemi esas alınarak analiz için tek tek okunmuştur. Okuma işleminden sonra veriler ayrıntılı biçimde formlara işlenmiştir. Verilerin toplanması sürecinde, konu ile ilgili alanyazın taramasının ardından, Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) metinlerin iletilerinin duyarlık eğitimi açısından ilişkisini saptamaya yönelik, 40 maddelik kategori listesi oluşturulmuştur. Aday liste, 2 alan uzmanına gönderilmiştir. Dönütler doğrultusunda gerekli dilsel düzeltmeler yapılarak, 40 kategoriden oluşan nihai “Duyarlık Kategori Listesi” tamamlanmıştır. Verilerin

kategorize edilmesinde Aslan'ın (2013) ve Karagöz'ün (2009) çalışmaları dikkate alınmıştır. Bu çalışmalardaki duyarlıklara ek olarak araştırmacı tarafından da yeni kategori başlıkları eklenmiştir. Duyarlık eğitimiyle ilgili iletiler belirlenen bu kategorilerin altına yazılmıştır. Kategoriler ve içerdikleri tanımlar şu şekildedir:

1. Dilsel duyarlık: Türkçe, dil sevgisi, ana dilini korumak.
2. İnsana ve insan mutluluğuna duyarlık: insana değer, insanları önemsemek, insanların sevinçlerine ortak olmak.
3. Kadına duyarlık: kadına değer, kadına hassasiyet.
4. Aşka-sevgiye duyarlık: yakınlık, ilgili olmak, bağlılık duygusu.
5. Hayvanlara duyarlık: hayvanları sevmek ve korumak, hayvanlara karşı merhamet.
6. Aile bireylerine duyarlık: anne-baba sevgisi, saygı, aile sıcaklığı, kardeş ilişkileri, aileye bağlılık.
7. Barışa duyarlık: sulh, huzur
8. İyilik yapmaya duyarlık: iyi olma, iyi niyet, güzel kalpli olmak ve güzel ahlak sahibi olmak.
9. Paylaşmaya duyarlık: paylaşmanın önemi, bencil olmamak, bizde olanı bölüşmek.
10. Toplumsal huzura duyarlık: toplum düzeni ve uyum.
11. Yardımlaşmaya duyarlık: insanlara yardım etmek, empati kurmak.
12. Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık: sabır, çalışmak, emek vermek.
13. Yoksul insanlara duyarlık: yokluğu, yoksulluğu ve yoksul insanları anlamak, empati kurmak.
14. Hakka, hukuka, adalete duyarlık: hakkı gözetmek, haksızlığın karşısında durmak, doğruyu-yanlışı ayırmak.
15. Dürüstlüğe duyarlık: doğru olmak, güvenilir olmak, yalan söylememek.
16. Bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık: bilgiye, bilime ve gelişime açık olmak.
17. Doğaya-çevreye duyarlık: doğaya sahip çıkmak ve korumak.
18. Geleneksel olana duyarlık: örf-adet ve geleneklere bağlılık.
19. Sanat ve estetik olana duyarlık: sanata ilgi, sanatsal faaliyetlere karşı ilgili olmak.
20. Okuma kültürüne duyarlık: kitap sevgisi, okuma alışkanlığı.
21. Temizliğe duyarlık: temiz ve düzenli olma, kişisel bakım ve temizlik.
22. Zararlı alışkanlıklara karşı duyarlık: kötü alışkanlıklardan uzak durmak, kaçınmak.
23. Umuda-umutlu olmaya duyarlık: inanmak, inancını yitirmemek, geleceğe umut dolu bakmak.

24. Dostluk ve arkadaşlığa duyarlık: dostluğun önemi, arkadaşlık ilişkileri.
25. Sorumlu olmaya duyarlık: sorumluluk sahibi olmak, görevlerini bilmek ve yerine getirmek.
26. Vatana-milllete duyarlık: vatan-millet sevgisi, bağlılık.
27. Bayrağa duyarlık: bayrak sevgisi, bayrağa saygı.
28. Atatürk'e duyarlık: Atatürk'e sevgi, Atatürk'ü saygıyla anmak.
29. İsrafa ve tutumlu olmaya duyarlık: boşa harcamamak, israfa karşı olmak, tasarruflu olmak.
30. Millî şahsiyetlere duyarlık: millî kimlikleri bilmek, tanımak, saymak.
31. Millî-yerli olana duyarlık: ulusal, ulusa ait olan, ulusa özgü olanı benimsemek.
32. Şehit ve gazilere duyarlık: şehit ve gazilere saygı, şehitleri anmak.
33. Sağlık ve spora duyarlık: sağlıklı olmak, zinde olmak, sporun önemi.
34. Trafik kurallarına duyarlık: trafik kurallarına uymak, emniyette olmak, trafikte can güvenliği.
35. Ulaşım araçlarına duyarlık: taşıtları bilmek, taşıtların özellikleri.
36. Mesleklere duyarlık: meslek dalları, mesleklerin özellikleri, meslek sabibi olmak.
37. Çocuk ve oyuna duyarlık: çocuk sevgisi, çocuğa değer, çocuğun dünyası ve oyun.
38. Bağımsızlığa ve özgürlüğe duyarlık: hürriyet, esarete karşı olmak, tutsaklığa boyun eğmemek.
39. Dini olana duyarlık: dini değerlere bağlılık.
40. Doğal afetlere duyarlık: doğal afetleri tanımak, doğal afetlere karşı bilinçli olmak, doğal afetlerden korunma yöntemleri.

Duyarlık kodları tablolarda gösterilirken yukarıda verilen sayılar kullanılmıştır. Kitaplar, A, B, C, D, E ve F harfleriyle, kitapların içindeki metinler de a, b ve c biçiminde ilgili kitabın temsil ettiği harfin küçük harfiyle gösterilmiştir.

Ulaşılan verilerin duyarlık alanlarındaki duyarlık ifadelerine uygunluğu ile ilgili alanında uzman iki Türkçe öğretmeninden görüş alınmıştır. Araştırmacılardan gelen dönüşler çerçevesinde gerekli ekleme ve çıkarmalar yapılarak verilere şekil verilmiştir. Duyarlık ifadeleriyle ilgili en doğru yargılara ulaşabilmek için metinler tekrar tekrar okunmuştur. Kitaplardaki bölümler ayrıntılı biçimde okunduktan sonra veriler gruplandırılarak en net duyarlık ifadeleri ilgili kategorinin altına işlenmiştir.

Verilerin Analizi

Verileri analiz etmek için içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinin dört aşaması vardır. İçerik analizi;

- verilerin kodlanması,
- temaların bulunması,
- kodların ve temaların düzenlenmesi,
- bulguların tanımlanması ve yorumlanması olmak üzere dört aşamada gerçekleşir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Bu doğrultuda konu ile ilgili alanyazına dayanarak “Duyarlık Kategori Listesi” oluşturulmuştur. Oluşturulan çerçeveye göre düzenlenen veriler, son aşamada tanımlanırken yer yer doğrudan alıntılara başvurulmuştur. Verilerin yorumlanmasında, Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler ve metinlere ait duyarlıklar aralarındaki ilişki bağlamında değerlendirilmiştir. Bulguların yorumlanmasında kategori listesi temel alınarak, veriler düz yazı biçiminde rapor edilmiş, çizelgelerle gösterilmiştir.

İnandırıcılık/ Aktarılabilirlik

Nicel araştırmadaki güvenirlik ve geçerlik kavramlarının yerini nitel araştırmalarda inandırıcılık ve aktarılabilirlik kavramları almaktadır.

Yıldırım ve Şimşek’e göre nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenirlik kavramları yerine, “iç geçerlilik” yerine “inandırıcılık”, “dış geçerlik” yerine “aktarılabilirlik”, “iç güvenirlik” yerine “tutarlık”, “dış güvenirlik” yerine “teyit edilebilirlik” kavramları kullanılmaktadır (2018, s. 299).

“Birçok eleştirmen tarafından nitel araştırmalarda inandırıcılık kavramı kabul edilmemesine rağmen, bu yapının varlığı yıllardır bilinmektedir. Güvenirlik ele alınırken, araştırmacılar tarafından incelenen fenomene ait doğru bir resim gösterilmesi amaçlanır. Aktarılabirliğin söz konusu olması için ise, okuyucuya alan çalışması hakkında yeterli detayı sağlaması, bulguların mevcut ortam ile ilgili benzerliklerinin tespit edilmesi ve diğer durumlara uygulanabilirliğinin göz önüne alınması gerekir” (Shenton, 2003, s. 63).

Bu çalışmada araştırmanın inandırıcılığını sağlamak için bir dizi önlem alınmıştır. Kitabın çözümlenmesi aşamasında araştırmacının varsayımlarından doğabilecek yanılgıları en aza indirgemek, duyarlık alanlarıyla ilgili içerikleri net olarak belirlemek ve hatalı değerlendirmelere düşmemek amacıyla, çözümlenmiş veriler ile ilgili iki Türkçe eğitimi uzmanından teyit alınmıştır. Zaman ve dikkat faktörü göz önünde tutularak duyarlık alanlarıyla ilgili anlatımlar sık sık gözden geçirilerek doğru biçimde kodlanmaya, araştırma sorusu çerçevesinde çözümlenmeye çalışılmıştır. Araştırmacı ve bir alan uzmanı veri setinin bir bölümü üzerinde çeşitli zamanlarda kodlamalar yapmıştır. Güvenirlik için araştırmacı ve birinci alan uzmanının kodlamaları arasındaki tutarlılık Miles ve Huberman’ın (1994) formülüne uygun olarak sınanmıştır. Tutarlılık katsayısının .90 olduğu saptanmıştır. Aynı şekilde ikinci alan uzmanından da veriler üzerinde farklı dönemlerde kodlamalar yapması istenmiş, yapılan dönüşler çerçevesinde kodlayıcılar arası tutarlılığın .85 olduğu belirlenmiştir. Özellikle durum çalışmalarında ve her tür verinin sunumunda, tablo ve grafiklerin kullanılması çok önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu nedenle durum çalışmalarında kategorileri görsel olarak vermek geçerliği artırıp bulguları bütüncül biçimde görmeyi sağlayacağından bulgular çizelgeler hâlinde sunulmuştur.

Verilerin toplanması aşamasında da konu ile ilgili alanyazın taraması yapılmış, ardından Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin duyarlık alanlarıyla ilişkisini saptamaya yönelik, 40 maddelik kategori listesi oluşturulmuştur. Bu liste, araştırmanın inandırıcılık boyutu için, 2 alan uzmanına gönderilmiştir. Dönütler doğrultusunda “Duyarlık Kategori Listesi” tamamlanmıştır. Her kategori, kendi içindeki bütünlük ekseninde değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu süreç, çalışmayı inandırıcı ve aktarılabir kılmaktadır.

Çalışmanın güvenilirliğini sağlayıcı bir ölçüt olarak bulguların doğrudan aktarım yoluyla verilmesi önemli görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu bağlamda veriler sınıflandırılırken duyarlık alanlarının altında kodlanan cümlelerden doğrudan alıntı için duyarlıkları net olarak vurgulayan anlatımlar belirlenmiştir. Bu aşamada düzenlenmiş verilerden doğrudan alıntılar yapılarak veriler desteklenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın bulgularına yer verilmektedir. Araştırma verilerinin analizinde elde edilen sonuçlar tablolara yansıtılmıştır. 9 ders kitabında yer alan 244 metindeki farklı duyarlıklar tespit edilerek her kitap için ayrı ayrı tablolaştırılarak verilmiştir.

İlkokul Türkçe 1 İlk Okuma Yazma Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

İlkokul Türkçe 1 İlk Okuma Yazma Kitabı'nda 4 metin bulunmaktadır. İlkokul Türkçe 1 İlk Okuma Yazma Kitabı'nda yer alan duyarlıklar ve bu duyarlıkların ne kadar sıklıkla geçtiği tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. İlkokul Türkçe 1 İlk Okuma Yazma Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Metin Kodu	Metin Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/ Geçme Sıklığı
A.a.	Rengârenk Hayaller	2/ 17/ 23/ 24/ 37	2.(2)/ 17.(3)/ 23.(2)/ 24.(2)/ 37.(5)	5/ 14
A.b.	Tutumlu Olacağım	6/ 15/ 19/ 20/ 25/ 29	6.(5)/ 15.(1)/ 19.(1)/ 20.(5)/ 25.(3)/ 29.(10)	6/ 25
A.c.	Daha Güzel Bir Dünya	4/ 5/ 17/ 21	4.(2)/ 5.(1)/ 17.(6)/ 21.(3)	4/ 12
A.ç.	Efe Tiyatroya Gidiyor	2/ 19/ 37	2.(1)/ 19.(6)/ 37.(5)	3/ 12

Tablo 2’de İlkokul Türkçe 1 İlk Okuma Yazma Kitabı adlı ders kitabında çocukları duyarlı kılacak kategorilerin 4 metin içinde 63 defa geçtiği görülmektedir. Rengârenk Hayaller metninde 5, Tutumlu Olacağım metninde 6, Daha Güzel Bir Dünya metninde 4, Efe Tiyatroya Gidiyor metninde ise 3 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Metinlerde, en çok çocuk ve oyuna (f: 10), doğaya-çevreye (f: 9), sanat ve estetik olana (f: 7) duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır. Bunlar dışında aile bireyelerine (f: 5), israfa ve tutumlu olmaya (f: 10), okuma kültürüne duyarlığa (f: 5) da sıklıkla yer verilmiştir.

Tabloya göre Tutumlu Olacağım en çok duyarlık (6) kategorisini içeren metindir. Metinde 6 duyarlık kategorisinin 25 defa geçtiği görülmektedir. Bu yönüyle Tutumlu Olacağım metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık (f: 25) tekrarlandığı metindir. Tutumlu Olacağım adlı metinde israfa ve tutumlu olmaya (f: 10) ve okuma kültürüne (f: 5) duyarlık öne çıkmıştır. İsrafa ve tutumlu olmaya duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır. Bu bağlamda Tutumlu Olacağım metni kitaptaki diğer metinler arasında özellikle bir duyarlık alanının en sık tekrarlandığı metindir.

Aşağıda İlkokul Türkçe 1 İlk Okuma Yazma Kitabı adlı kitaptaki duyarlık konularına ilişkin metinlerden alıntı yapılan bazı bölümler sunulmuştur:

- Geçen sene yaz tatilinde neredeyse her gün “Yağ satarım, bal satarım; ustam ölmüş, ben satarım.” oyununu oynardık. (s.201) (Çocuk ve oyuna duyarlık)
- Anneciğim, benim sevdiğim masal kitabını da alacaksın, değil mi? Elbette alacağım yavrum. Sen yeter ki, oku. Okuyan insan bilgili olur. (s.203) (Aile bireyelerine duyarlık; okuma kültürüne duyarlık)
- Lambaları gereksiz yere yakmayacağım. Suyu boş yere akıtmayacağım. Tutumlu bir çocuk olacağım. (s.204) (İsrafa ve tutumlu olmaya duyarlık)

- Şu bahçede açan çiçek,
Pır pır uçan kelebek,
Gözümüze gönlümüze
Sevgi taşır benek benek. (s.205)
(Hayvanlara duyarlık; doğaya-çevreye duyarlık)
- Efe'nin annesi bir gün gazetede çocuklar için bir tiyatro oyunu ilanı gördü.
Efe'yi bu oyuna götürmeye karar verdi. (s.206) (Sanat ve estetik olana
duyarlık; çocuk ve oyuna duyarlık)

İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı'nda 16 metin bulunmaktadır. Bu kitapta yer alan duyarlıklar ve geçme sıklığı tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 3. İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Metin Kodu	Metin Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/ Geçme Sıklığı
B.a.	Ailemiz	2/ 4/ 6	2.(2)/ 4.(1)/ 6.(4)	3/ 7
B.b.	Bayramlaşma Bayramı	6/ 18 / 19	6.(1)/ 18.(9)/ 19.(2)	3/ 12
B.c.	Müzeler	19/ 25/ 26/ 31	19.(4)/ 25.(1)/ 26.(2)/ 31.(2)	4/ 9
B.ç.	Dedemle Bir Bayram Günü	2/ 6/ 18/ 19/	2.(3)/ 6.(4)/ 18.(5)/ 19.(2)	4/ 14
B.d.	Minik Gezegen ve Küçük Astronot	16/ 24	16.(5)/ 24.(1)	2/ 6

B.e.	Temel Güneş'e Gidiyor	16	16.(4)	1/ 4
B.f.	Uçan Balon	16/ 17	16.(3)/ 17.(1)	2/ 4
B.g.	Efe Deney Yapıyor	6/ 16/ 25	6.(2)/ 16.(5)/ 25.(2)	3/ 9
B.h.	Dünya Çocuk Bayramı	4/ 18/ 37/	4.(1)/ 18.(3)/ 37.(4)	3/ 8
B.ı.	Kahraman Şerife Bacı	3/ 26/ 30	3.(4)/ 26.(5)/ 30.(5)	3/ 14
B.i.	Atatürk Köşesi	27/ 28	27.(3)/ 28.(7)	2/ 10
B.j.	“Allah, Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın”	2/ 6/ 26/ 27/ 30	2.(1)/ 6.(2)/ 26.(4)/ 27.(3)/ 30.(1)	5/ 11
B.k.	Kitap	20	20.(4)	1/ 4
B.l.	Bir Kitap Anlatıyor	17/ 20	17.(1)/ 20.(4)	2/ 5
B.m.	Altın, Kılıç ve Kitap	12/ 15/ 20/ 29	12.(1)/ 15.(1)/ 20.(1)/ 29.(1)	4/ 4
B.n.	Okuma Yazma Bilmeyen Çocuk	19/ 20/ 24/	19.(2)/ 20.(5)/ 24.(1)	3/ 8

Tabloya göre “Allah, Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın” en çok duyarlık (5) kategorisini içeren metindir. Kitaptaki 16 metin içinde duyarlık kategorilerinin geçme sıklığı 129’dur. 5 metinde aile bireylerine duyarlık, 4 metinde bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık, 4 metinde sanat ve estetik olana duyarlık, 4 metinde okuma kültürüne duyarlık kategorilerine vurgu yapılmıştır. Bunlar dışında geleneksel olana (f: 17), vatana-millete (f: 11), bayrağa (f: 6), millî şahsiyetlere (f: 6) duyarlığa da sıklıkla yer verilmiştir.

Dedemle Bir Bayram Günü ve Kahraman Şerife Bacı metinleri kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık (f: 14) tekrarlandığı metinlerdir. Temel Güneş'e Gidiyor ve Kitap metinlerinde ise 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle Temel Güneş'e Gidiyor ve Kitap adlı metinler kitaptaki diğer metinler arasında özellikle tek bir duyarlık alanının vurgulandığı metinlerdir.

Aşağıda İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı adlı kitaptaki duyarlık konularına ilişkin metinlerden alıntı yapılan bazı bölümler sunulmuştur:

- Orda herkes sevinç duyar,
Birbirini sever, sayar. (s.18) (İnsana ve insan mutluluğuna duyarlık;
aşka-sevgiye duyarlık)
- Kardeşlerim, annem, babam,
Dedem, ninem, biz her akşam
Bir çatıda toplanırız. (s.18) (Aile bireylerine duyarlık)
- Bayramlaşma el öpmesi tabi... (s.25)
Bayramlaşma çok güzel ama... (s.25) (Geleneksel olana duyarlık)
- Her yıl 10 Kasım'da Atatürk'ü anarız.” (s. 97) (Atatürk'e duyarlık)
- Büyük çocuk, alın teriyle kazanmadığı için altınları har vurup harman savurdu. Gününü gün etti.” (s.128) (Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık;
israfa ve tutumlu olmaya duyarlık)

İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. Bu kitapta yer alan duyarlık konuları ve geçme sıklığı tablo 4'te gösterilmiştir:

Tablo 4. İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Metin Kodu	Metin Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/ Geçme Sıklığı
C.a.	Arkadaşım Pati	1/ 2/ 5/ 36	1.(3)/ 2.(1)/ 5.(7)/ 36.(1)	4/ 12
C.b.	Paraşütle Oynamak Çok Eğlenceli	2/ 37	2.(3)/ 37.(6)	2/ 9
C.c.	Uçurtma Tekerlemesi	16/ 17/ 37	16.(1)/ 17.(1)/ 37.(3)	3/ 5
C.ç.	Efe Tiyatroya Gidiyor	2/ 19/ 37	2.(1)/ 19.(6)/ 37.(4)	3/ 11
C.d.	Şehit Mehmet Kamil	3/ 6/ 26/ 27/ 30/ 32	3.(1)/ 6.(1)/ 26.(3)/ 27.(4)/ 30.(5)/ 32.(2)	6/ 16
C.e.	Önce Atatürk	26/ 27/ 28	26.(1)/ 27.(1)/ 28.(2)	3/ 4
C.f.	Çanakkale'den Sonra	19/ 23/ 26/ 30	19.(2)/ 23.(5)/ 26.(4)/ 30.(2)	4/ 13
C.g.	Asker Ağlamaz Arkadaş	26/ 28	26.(3)/ 28.(4)	2/ 7
C.h.	Cimrinin Kedileri	5/ 9/ 11/ 12	5.(7)/ 9.(5)/ 11.(3)/ 12.(1)	4/ 16
C.ı.	Dostlarımız Varsa	2/ 11/ 15/ 24	2.(3)/ 11.(1)/ 15.(2)/ 24.(7)	4/ 13
C.i.	Yaşlı Kadın	2/ 24	2.(2)/ 24.(2)	2/ 4

C.j.	Sarman Kedinin Yavruları	5/ 8	5.(7)/ 8.(3)	2/ 10
C.k.	Yerli Malları Tutum Haftası	26/ 31	26.(2)/ 31.(13)	2/ 15
C.l.	Kız Kulesi	5/ 19	5.(1)/ 19.(3)	2/ 4
C.m.	Biri Var Ki...	2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 17	2.(1)/ 3.(2)/ 4.(1)/ 5.(1)/ 6.(3)/ 17.(1)	6/ 9
C.n.	Bayrak	26/ 27	26.(2)/ 27.(2)	2/ 4
C.o.	Papatya ve Gelincik	2/ 4/ 17	2.(1)/ 4.(1)/ 17.(5)	3/ 7
C.ö.	Muhteşem Güneş	17	17.(5)	1/ 5
C.p.	Küçük Penguen	5/ 24	5.(6)/ 24.(1)	2/ 7
C.r.	Miniktim Minnacıktım	2/ 5/ 6/ 17	2.(2)/ 5.(3)/ 6.(1)/ 17.(5)	4/ 11
C.s.	Sepetimdeki Domatesler Nereden Geldi?	12/ 25	12.(4)/ 25.(5)	2/ 9
C.ş.	Trafik	2/ 10/ 34/ 35	2.(1)/ 10.(1)/ 34.(2)/ 35.(1)	4/ 5
C.t.	Çiftçiyle Oğulları	6/ 12	6.(2)/ 12.(4)	2/ 6
C.u.	Kumbara	12/ 25/ 29	12.(1)/ 25.(2)/ 29.(2)	3/ 5
C.ü.	Selim ve Pelin	11/ 21/ 33/ 36	11.(1)/ 21.(1)/ 33.(6)/ 36.(3)	4/ 11
C.v.	Gerçek Bir Meslek	12/ 33/ 36	12.(1)/ 33.(4)/ 36.(7)	3/ 12
C.y.	Sporcu	33/ 36	33.(6)/ 36.(2)	2/ 8

C.z.	Dağınık Karga	5/ 6/ 17/ 21/ 25/ 33	5.(1)/ 6.(1)/ 17.(2)/ 21.(11)/ 25.(1)/ 33.(1)	6/ 17
C.aa.	Atakan Televizyon Seyretmek İstiyor	2/ 5/ 6/ 16/ 24	2.(1)/ 5.(3)/ 6.(1)/ 16.(1)/ 24.(1)	5/ 7
C.bb.	Bardaktan Telefon Yapma	16	16.(3)	1/ 3
C.cc.	Teknoloji	5/ 16/ 17/	5.(1)/ 16.(8)/ 17.(1)	3/ 10
C.dd.	Taşıtlara Sesleniş	3/ 6/ 35/ 37	3.(1)/ 6.(1)/ 35.(4)/ 37.(1)	4/ 7

Tablo 4'te İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı adlı ders kitabında çocukları duyarlı kılacak kategorilerin 32 metin içinde 282 defa geçtiği görülmektedir. Metinlerde, en çok hayvanlara (f: 37), doğaya-çevreye (f: 20), insana ve insan mutluluğuna (f: 16), sağlık ve spora (f: 16), vatana-milllete (f: 15), çocuk ve oyuna (f: 14) duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır. Bunlar dışında mesleklere (f: 13), bilime ve bilimsel düşünceye (f: 13), temizliğe (f: 12), sanat ve estetik olana (f: 11), dostluk ve arkadaşlığa (f:11), emeğe ve çalışmaya (f: 11), aile bireylerine (f: 10) duyarlığa da sıklıkla yer verilmiştir.

Tabloya göre Şehit Mehmet Kamil, Biri Var Ki... ve Dağınık Karga en çok duyarlık (6) kategorisini içeren metinlerdir. Şehit Mehmet Kamil metninde 6 duyarlık kategorisinin 16 defa, Biri Var Ki... metninde 6 duyarlık kategorisinin 9 defa, Dağınık Karga metninde 6 duyarlık kategorisinin 17 defa geçtiği görülmektedir.

Dağınık Karga metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık (f: 17) tekrarlandığı metindir. Metinde temizliğe (f: 11) duyarlık öne çıkmıştır. Temizliğe duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır. Bu bağlamda Dağınık Karga metni kitaptaki diğer metinler arasında özellikle bir duyarlık alanının en sık tekrarlandığı metindir.

Muhteşem Güneş ve Bardaktan Telefon Yapma metinlerinde 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle Muhteşem Güneş ve Bardaktan Telefon Yapma adlı metinler kitaptaki diğer metinler arasında özellikle tek bir duyarlık alanının vurgulandığı metinlerdir.

Aşağıda İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı adlı kitaptaki duyarlık konularına ilişkin metinlerden alıntı yapılan bazı bölümler sunulmuştur:

- Papi'ydi bağırın. İlk kez konuşmuştu papağanım. Çok mutlu oldum. (s.16)
(Hayvanlara duyarlık)
- Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez! (s.62) (Bayrağa duyarlık)
- Dostlarımız varsa hayatımız daha neşeli ve mutlu olur. (s.107) (İnsana ve insan mutluluğuna duyarlık; dostluk ve arkadaşlığa duyarlık)
- Güzel yurdumuzun bereketli topraklarında yetişen, birbirinden tatlı, birbirinden güzel yemişlerimizi tanımak için düzenlediğimiz yemiş günümüz kutlu olsun! (s.133) (Millî-yerli olana duyarlık)
- Kırmızıda duralım,
Sarıda bekleyelim,
Yeşil yanmadan sakın
Hareket etmeyelim. (s.209) (Trafik kurallarına duyarlık)
- Futbolun adı başka,
Voleybol daha farklı.
Basketbol, güreş, tenis,
Çoğunuz seversiniz. (s.250) (Sağlık ve spora duyarlık)

İlkokul Türkçe 3 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

İlkokul Türkçe 3 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. Bu kitapta yer alan duyarlık konuları ve geçme sıklığı tablo 5'te gösterilmiştir:

Tablo 5. İlkokul Türkçe 3 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Metin Kodu	Metin Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/ Geçme Sıklığı
D.a.	Arkadaş	2/ 9/ 11/ 24	2.(4)/ 9.(3)/ 11.(3)/ 24.(4)	4/ 14
D.b.	Annelerin En Güzeli	3/ 6/ 17	3.(4)/ 6.(4)/ 17.(2)	3/ 10
D.c.	Hediye Seçimi	2/ 4/ 6/ 24	2.(4)/ 4.(5)/ 6.(3)/ 24.(2)	4/ 14
D.ç.	Sihirli Sözcükler	1/ 2/ 4/ 11/ 24	1.(7)/ 2.(3)/ 4.(1)/ 11.(1)/ 24.(1)	5/ 13
D.d.	Yeni Kırmızı Topum	2/ 9/ 17/ 24/ 37	2.(2)/ 9.(1)/ 17.(1)/ 24.(4)/ 37.(6)	5/ 14
D.e.	Palyaço	2/ 4/ 24/ 37	2.(2)/ 4.(1)/ 24.(1)/ 37.(4)	4/ 8
D.f.	Bir Sınıf Müzesi Kuralım	9/ 11/ 19/ 25	9.(1)/ 11.(1)/ 19(4)/ 25.(1)	4/ 7
D.g.	Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım	19	19.(4)	1/ 4
D.h.	Türkiye'm	17/ 19/ 26	17.(2)/ 19.(1)/ 26.(6)	3/ 9
D.ı.	Misafir	18/ 19/ 21/ 37	18.(2)/ 19.(1)/ 21.(1)/ 37.(1)	4/ 5
D.i.	Yıldızla Isınmış	2/ 15/ 18/ 30	2.(1)/ 15.(3)/ 18.(2)/ 30.(2)	4/ 8

D.j.	Ayın Ninnisi	2/ 8/ 10	2.(1)/ 8.(2)/ 10.(1)	3/ 4
D.k.	Buğday Masalı	9/ 12/ 17/ 18/ 33	9.(1)/ 12.(2)/ 17.(4)/ 18.(1)/ 33.(1)	5/ 9
D.l.	Büyüyünce Ne Olsam?	4/ 10/ 12/ 20/ 21/ 36	4.(1)/ 10.(1)/ 12.(2)/ 20.(5)/ 21.(1)/ 36.(8)	6/ 18
D.m.	İsraf Etme, Mutlu Ol	5/ 8/ 25/ 29	5.(4)/ 8.(1)/ 25.(1)/ 29.(3)	4/ 9
D.n.	Karınca ve Çocuk	5/ 12/ 26	5.(3)/ 12.(2)/ 26.(1)	3/ 6
D.o.	Mikrobun Etkileri	21/ 33	21.(1)/ 33.(6)	2/ 7
D.ö.	Vole Vole Voleybol	33	33.(5)	1/ 5
D.p.	Çiğneme Makinesi	33	33.(6)	1/ 6
D.r.	Sabunun Öyküsü	16/ 21/ 31/ 33	16.(3)/ 21.(2)/ 31.(1)/ 33.(1)	4/ 7
D.s.	Canpatlı Dede'nin Domatesi	2/ 17/ 33	2.(1)/ 17.(3)/ 33.(1)	3/ 5
D.ş.	Yeşil İlkbahar	5/ 17	5.(1)/ 17.(4)	2/ 5
D.t.	Uzayda Yaşam	16/ 36	16.(7)/ 36.(4)	2/ 11
D.u.	Koruyalım Çevreyi	17	17.(4)	1/ 4
D.ü.	Atatürk'ün Hayatı	28	28.(5)	1/ 5
D.v.	Gülümsedi Kırmızı	2/ 7/ 27/ 28/ 37	2.(2)/ 7.(2)/ 27.(5)/ 28.(1)/ 37.(1)	5/ 11
D.y.	Saka Eri Hüseyin	9/ 11/ 26	9.(3)/ 11.(1)/ 26.(5)	3/ 9
D.z.	Atatürk	26/ 28	26.(1)/ 28.(4)	2/ 5
D.aa.	İletişim	2/ 16	2.(1)/ 16.(2)	2/ 3

D.bb.	Robot Kol	16	16.(4)	1/ 4
D.cc.	Yanlış Adres	1/ 2/ 6/ 16/ 20	1.(1)/ 2.(1)/ 6.(1)/ 16.(2)/ 20.(1)	5/ 6
D.dd.	Sıçrat, Fırlat, Akıt, Damlat!	19	19.(3)	1/ 3

Tablo 5'e göre metinlerdeki duyarlık kategorilerinin tekrar etme sıklığı 248'dir. İnsana ve insan mutluluğuna duyarlığa 10 metinde yer verilmiştir. 7 metinde doğaya-çevreye duyarlık, 6 metinde sağlık ve spora duyarlık, 5 metinde dostluğa ve arkadaşlığa duyarlık, 5 metinde bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık, 5 metinde sanata ve estetiğe duyarlık, 4 metinde çocuk ve oyuna duyarlık, 4 metinde temizliğe duyarlık konuları işlenmiştir. Bunlar dışında metinlerde aşka-sevgiye, hayvanlara, paylaşmaya, yardımlaşmaya, emeğe ve çalışmaya, geleneksel olana, vatana-milllete, bayrağa, Atatürk'e duyarlık da mevcuttur.

Büyüyünce Ne Olsam? en çok duyarlık (6) kategorisini içeren metindir. Metinde 6 duyarlık kategorisinin 18 defa geçtiği görülmektedir. Bu yönüyle Büyüyünce Ne Olsam? metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık (f: 18) tekrarlandığı metindir. Büyüyünce Ne Olsam? adlı metinde mesleklere (f: 8) duyarlık öne çıkmıştır. Mesleklere duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır. Bu bağlamda Büyüyünce Ne Olsam? metni kitaptaki diğer metinler arasında özellikle bir duyarlık alanının en sık tekrarlandığı metindir.

Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım, Vole Vole Voleybol, Çiğneme Makinesi, Koruyalım Çevreyi, Atatürk'ün Hayatı, Robot Kol ve Sıçrat, Fırlat, Akıt, Damlat! metinlerinde 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle 7 metinde özellikle tek bir duyarlık alanı vurgulanmıştır.

Aşağıda İlkokul Türkçe 3 Ders Kitabı adlı kitaptaki duyarlık konularına ilişkin metinlerden alıntı yapılan bazı bölümler sunulmuştur:

- Birçok şeyi paylaşmanın, yardımlaşmanın, dayanışmanın anlatılmaz bir duygu olduğunu hepimiz artık çok iyi biliyorduk. (s.13) (Paylaşmaya duyarlık; yardımlaşmaya duyarlık)
- Sabahleyin karşılaştığımız kişileri “Günaydın.” diyerek selamlayın. Gece yatmaya giderken de “İyi geceler.” demeyi unutmayın. Birinden yardım istediğinizde “lütfen” kelimesini kullanırsanız size severek yardım edecektir. Ona “Teşekkür ederim.” demeyi de unutmamalısınız. (s.45) (Dile duyarlık; insana ve insan mutluluğuna duyarlık)
- Her iş önemlidir. Herkesin ayrı bir mesleği vardır. Bir insanın para kazanmak, evini geçindirmek için her gün yaptığı işe meslek denir. (s.134) (Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık; mesleklere duyarlık)
- Ellerini yıkamadan yemeğe oturdu. İşte bu, mikrobu daha da sevindirdi. (s.157) (Temizliğe duyarlık)
- Astronot, kısaca “uzay adamı” demektir. Astronotlar uzaya gitmek üzere özel olarak yetiştirilirler. Uzay araştırmalarında görev yaparlar. Gök cisimlerini incelemek ve onlara ulaşmak için çalışmalar yürütürler. (s.210) (Bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık; mesleklere duyarlık)
- Hesap soruyor şimdi,
Hava, su, toprak bizden,
Diyor: “Nedir çektiğim
Bilinçsizliğinizden?” (s.223) (Doğaya-çevreye duyarlık)

İlkokul Türkçe 4 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

İlkokul Türkçe 4 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. Bu kitapta yer alan duyarlık konuları ve geçme sıklığı tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6. İlkokul Türkçe 4 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Metin Kodu	Metin Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/ Geçme Sıklığı
E.a.	Sesli Okuma-Kuş Çocuk	2/ 4/ 5/ 6/	2.(4)/ 4.(2)/ 5.(3)/ 6.(1)	4/ 10
E.b.	Arkadaşlık	17/ 19/ 24	17.(2)/ 19.(1)/ 24.(1)	3/ 4
E.c.	Rafadan Tayfa ile Sokak Oyunları	1/ 14/ 37	1.(1)/ 14.(3)/ 37.(5)	3/ 9
E.ç.	Gül Ağacı Çay Bahçesi'nden Hacivat Karagöz'e	2/ 5/ 17/ 18/ 19/ 20	2.(2)/ 5.(1)/ 17.(6)/ 18.(1)/ 19.(1)/ 20.(1)	6/ 12
E.d.	Sessiz Okuma-Müstecip Onbaşı	5/ 25/ 26	5.(1)/ 25.(2)/ 26.(4)	3/ 7
E.e.	Başkomutan Mustafa Kemal	23/ 26/ 28	23.(1)/ 26.(3)/ 28.(1)	3/ 5
E.f.	Beni De Tanık Olarak Göster!	14/ 15/ 28	14.(3)/ 15.(1)/ 28.(4)	3/ 8
E.g.	Kurtuluş	26/ 28	26.(3)/ 28.(2)	2/ 5
E.h.	Leylek ile Tilki	5/ 9/ 16/ 17/ 18/ 24/ 29	5.(1)/ 9.(1)/ 16.(1)/ 17.(1)/ 18.(2)/ 24.(4)/ 29.(1)	7/ 11

E.i.	Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun	15	15.(5)	1/ 5
E.i.	Sevgi Çelengi	2/ 4/ 5/ 16/ 17/ 20	2.(1)/ 4.(1)/ 5.(2)/ 16.(1)/ 17.(1)/ 20.(1)	6/ 7
E.j.	Küçük Fare ile Aslan	8/ 11/ 24	8.(1)/ 11.(4)/ 24.(1)	3/ 6
E.k.	Hepsi Haklı	14/ 18	14.(3)/ 18.(2)	2/ 5
E.l.	Tarihi Eserleri ve Mutfağıyla Ünlü Kentimiz Hatay	19/ 31	19.(2)/ 31.(2)	2/ 4
E.m.	Bayrak	26/ 27	26.(2)/ 27.(3)	2/ 5
E.n.	Selimiye'nin Öyküsü	2/ 6/ 17/ 19/ 30/ 36/ 37	2.(2)/ 6.(1)/ 17.(1)/ 19.(2)/ 30.(3)/ 36.(3)/ 37.(3)	7/ 15
E.o.	Yeşilyurt	5/ 12/ 16/ 17/ 18/ 20/ 23/ 25/	5.(1)/ 12.(1)/ 16.(1)/ 17.(14)/ 18.(1)/ 20.(1)/ 23.(1)/ 25.(3)	8/ 23
E.ö.	Küçük Müyz, Büyük Mü?	2/ 5/ 12/ 16/ 17/	2.(1)/ 5.(4)/ 12.(1)/ 16.(1)/ 17.(3)	5/ 10
E.p.	Yağmur	2/ 17/ 37	2.(3)/ 17.(1)/ 37.(2)	3/ 6
E.r.	Doğanın Sesi	17	17.(3)	1/ 3
E.s.	Çılgın Böcekler Korusu	5/ 19	5.(3)/ 19.(4)	2/ 7
E.ş.	Dört Büyük Şair	1/ 2/ 19/ 20	1.(1)/ 2.(1)/ 19.(14)/ 20.(2)	4/ 18
E.t.	Sinema	19	19.(3)	1/ 3
E.u.	Tiyatroyu Da Kim İcat Etti?	19/ 20/ 36	19.(5)/ 20.(1)/ 36.(1)	3/ 7

E.ü.	Eskiciyle Para Babası	2/ 12/ 36	2.(2)/ 12.(3)/ 36.(1)	3/ 6
E.v.	Ah Heidi Neredesin?	2/ 17/ 20/ 24/ 25	2.(2)/ 17.(1)/ 20.(1)/ 24.(1)/ 25.(1)	5/ 6
E.y.	Sözcükler	1/ 3/ 6/ 19/ 20/ 37	1.(4)/ 3.(2)/ 6.(2)/ 19.(3)/ 20.(5)/ 37.(3)	6/ 19
E.z.	Güler Yüze ve Gülmeye Dair	2/ 5	2.(6)/ 5.(1)	2/ 7
E.aa.	Öğrenme ve Marie Curie (Meri Küri)	2/ 3/ 12/ 13/ 16/ 20/ 23/ 36	2.(2)/ 3.(4)/ 12.(2)/ 13.(4)/ 16.(11)/ 20.(17)/ 23.(3)/ 36.(2)	8/ 45
E.bb.	Beyin Ne İş Yapar?	16	16.(5)	1/ 5
E.cc.	Akıl Aydınlığında	2/ 16/ 17/	2.(1)/ 16.(5)/ 17.(2)	3/ 8
E.dd.	İbni Sina	6/ 8/ 12/ 16/ 20/ 30/ 36/ 39	6.(1)/ 8.(1)/ 12.(4)/ 16.(8)/ 20.(6)/ 30.(7)/ 36.(3)/ 39.(2)	8/ 32

Tablo 6'da İlkokul Türkçe 4 Ders Kitabı adlı ders kitabında çocukları duyarlı kılacak kategorilerin 32 metin içinde 323 defa geçtiği görülmektedir. Metinlerde, en çok doğaya-çevreye (f: 35), sanat ve estetik olana (f: 35), okuma kültürüne (f: 34), bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık (f: 33), insana ve insan mutluluğuna (f: 27) duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır. Bunlar dışında hayvanlara (f: 17), emeğe ve çalışmaya (f: 11), çocuk ve oyuna (f: 13), mesleklere (f: 10), vatana-milllete (f: 12) duyarlığa da sıklıkla yer verilmiştir.

Tabloya göre Yeşilyurt, Öğrenme ve Marie Curie (Meri Küri), İbni Sina en çok duyarlık (8) kategorisini içeren metinlerdir. Yeşilyurt metninde 8 duyarlık kategorisinin 23 defa, Öğrenme ve Marie Curie (Meri Küri) metninde 8 duyarlık kategorisinin 45 defa, İbni Sina metninde 8 duyarlık kategorisinin 32 defa geçtiği görülmektedir.

Öğrenme ve Marie Curie (Meri K ri) metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık (f: 45) tekrarlandığı metindir. Metinde bilime ve bilimsel düşünceye (f: 11) ve okuma kültürüne (f: 20) duyarlık öne çıkmıştır. Okuma kültürüne duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır. Bu bağlamda Öğrenme ve Marie Curie (Meri K ri) metni kitaptaki diğer metinler arasında özellikle bir duyarlık alanının en sık tekrarlandığı metindir.

Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun, Doğanın Sesi, Sinema ve Beyin Ne İş Yapar? metinlerinde 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle 4 metin de özellikle tek bir duyarlık alanının vurgulandığı metinlerdir.

Aşağıda İlkokul Türkçe 4 Ders Kitabı adlı kitaptaki duyarlık konularına ilişkin metinlerden alıntı yapılan bazı bölümler sunulmuştur:

- Aksine, genç adliye müfettişinin tutumu, bildiğini açıkça söylemesi çok hoşuna gitmişti. (s.62) (Dürüslüğe duyarlık)
- Koca Sinan, o günlerde, İstanbul yöresinde bir köprünün yapımı ile uğraşıyordu. (s.129) (Millî şahsiyetlere duyarlık)
- Ben doğayım!
Beni koruyun, temiz tutun ey insanlar!
Ağaçlarla donatın bağrımı,
Kirlenip bırakmayın
Suyumu, havamı, toprağımı. (s.167) (Doğaya-çevreye duyarlık)
- Aslında müdür de bütün çocukların okula gitmesini, kız ya da erkek ayrımı yapılmamasını istiyormuş. Ayrıca Maria'nın öğrenme hevesi ve okuma isteği, onun bir kız çocuğu olması nedeniyle engellenmemeli, diye düşünüyormuş. Bu Maria için büyük bir şans olmuş. (s.232) (Kadına duyarlık; okuma kültürüne duyarlık)
- 10 yaşındayken Kur'an'ı ezberledi. (s.257) (Dini olana duyarlık)

**Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki
Duyarlık Konularına Ait Bulgular**

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. Bu kitapta yer alan duyarlık konuları ve geçme sıklığı tablo 7'de gösterilmiştir:

Tablo 7. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Metin Kodu	Metin Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/ Geçme Sıklığı
F.a.	Memleket İsterim	2/ 4/ 5/ 7/ 13/ 17/ 26	2.(1)/ 4.(1)/ 5.(1)/ 7.(1)/ 13.(1)/ 17.(1)/ 26.(1)	7/ 7
F.b.	Hoşça Kalın, Güle Güle	1	1.(6)	1/ 6
F.c.	Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir	2/ 4/ 18	2.(1)/ 4.(1)/ 18.(5)	3/ 7
F.ç.	Çocuk ve Baloncu	2/ 18/ 37	2.(2)/ 18.(1)/ 37.(4)	3/ 7
F.d.	Mustafa Kemal'in Kağnısı	3/ 5/ 26/ 28	3.(4)/ 5.(1)/ 26.(2)/ 28.(3)	4/ 10
F.e.	Dumlupınar Savaşı	26/ 28	26.(5)/ 28.(5)	2/ 10
F.f.	6 Mart 1915 Gecesi	25/ 26	25.(2)/ 26.(6)	2/ 8
F.g.	Şahin Bey	24/ 26/ 27/ 30	24.(1)/ 26.(4)/ 27.(1)/ 30.(6)	4/ 12
F.h.	Bu Nehir Bizim	17/ 23/ 25	17.(6)/ 23.(1)/ 25.(2)	3/ 9
F.ı.	Okland Adası	17/ 19	17.(4)/ 19.(3)	2/ 7
F.i.	Deprem	11/ 40	11.(1)/ 40.(4)	2/ 5

F.j.	Yarın Gene Sabah Olacak	5/ 17/ 37	5.(1)/ 17.(3)/ 37.(1)	3/ 5
F.k.	Kilim	4/ 18/ 31	4.(4)/ 18.(4)/ 31.(1)	3/ 9
F.l.	Vatan Yahut Silistre	26	26.(6)	1/ 6
F.m.	Boğaç Han	5/ 18/ 30/ 31	5.(1)/ 18.(2)/ 30.(2)/ 31.(2)	4/ 7
F.n.	Geyik Ana	1/ 7/ 17/ 31	1.(1)/ 7.(1)/ 17.(1)/ 31.(1)	4/ 4
F.o.	Çocuk Bahçesindeki Bekçi	14/ 17/ 20/ 21/36/ 37	14.(1)/ 17.(2)/ 20.(1)/ 21.(1)/ 36.(1)/ 37.(2)	6/ 8
F.ö.	Bilinçli Tüketici	12/ 14/ 17/ 25/ 29	12.(1)/ 14.(1)/ 17.(1)/ 25.(2)/ 29.(3)	5/ 8
F.p.	Özgürlük	5/ 38	5.(3)/ 38.(1)	2/ 4
F.r.	Çiftçi ile Çocukları	12	12.(3)	1/ 3
F.s.	Karagöz Kibarlık Öğreniyor	2/ 4/ 18/ 19/ 24	2.(1)/ 4.(1)/ 18.(1)/ 19.(1)/ 24.(1)	5/ 5
F.ş.	Çitlembik	2/ 6/ 33	2.(1)/ 6.(4)/ 33.(2)	3/ 7
F.t.	Spor ve Beden	33	33.(5)	1/ 5
F.u.	Dedemin Öyküsü	4/ 5/ 6/ 17/ 18/ 19/ 30/ 33	4.(1)/ 5.(1)/ 6.(3)/ 17.(2)/ 18.(2)/ 19.(1)/ 30.(1)/ 33.(3)	8/ 14
F.ü.	İyiliğin Değerini Bilen Kim?	8	8.(6)	1/ 6
F.v.	Büyüklerle Saygı	2/ 4/ 6/ 11/ 12/ 20	2.(5)/ 4.(2)/ 6.(1)/ 11.(1)/ 12.(2)/ 20.(1)	6/ 12
F.y.	Yaşama Sevinci	2/ 5/ 17/ 20/ 36	2.(2)/ 5.(1)/ 17.(1)/ 20.(1)/ 36.(1)	5/ 6
F.z.	Bir Bardak Sütün Hatırı	8/ 12/ 13	8.(2)/ 12.(1)/ 13.(1)	3/ 4

F.aa.	Barkod	16	16.(6)	1/ 6
F.bb.	Sosyal Medya Psikolojinizi Etkiliyor	16/ 18/ 33	16.(3)/ 18.(1)/ 33.(1)	3/ 5
F.cc.	Akıllı Ulaşım Sistemleri	16	16.(3)	1/ 3
F.dd.	Pastör	16/ 33	16.(4)/ 33.(1)	2/ 5

Tabloya göre Dedemin Öyküsü en çok duyarlık (8) kategorisini içeren metindir. Kitaptaki 32 metin içinde duyarlık kategorilerinin geçme sıklığı 220'dir. 9 metinde doğaya-çevreye duyarlık, 7 metinde insana ve insan mutluluğuna duyarlık, 7 metinde hayvanlara duyarlık, 7 metinde geleneksel olana duyarlık, 5 metinde vatana-milllete duyarlık, 5 metinde sağlık ve spora duyarlık kategorilerine vurgu yapılmıştır. Bunlar dışında millî şahsiyetlere (f: 9), hayvana (f: 9), Atatürk'e (f: 8), aile bireylerine (f: 8), çocuk ve oyuna (f: 7), emeğe ve çalışmaya (f: 7) duyarlığa da sıklıkla yer verilmiştir.

Dedemin Öyküsü kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık (f: 14) tekrarlandığı metindir. Hoşça Kalın, Güle Güle, Vatan Yahut Silistre, Çiftçi ile Çocukları, Spor ve Beden, İyiliğin Değerini Bilen Kim? ve Barkod adlı metinlerde 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle 6 metinde özellikle tek bir duyarlık alanı vurgulanmıştır.

Aşağıda Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5 Ders Kitabı adlı kitaptaki duyarlık konularına ilişkin metinlerden alıntı yapılan bazı bölümler sunulmuştur:

- Bay bay! diyenler “Çav!” diyenler arttıkça Türkçe konuşanlara da bir şeyler oluyor. Batı hayranlığı, yabancı dillerdeki kullanım mı akıllarını karıştırdı yoksa bunları öğretmeyi unuttuk mu çocuklarımıza? (s.16) (Dile duyarlık)
- Okuldayken depremler hakkında pek çok şey öğrendik. Japonya'da çok fazla deprem olduğunu biliyordum. Hatta bazen deprem tatbikatları bile yapardık. (s.85) (Doğal afetlere duyarlık)

- Barış içinde yaşayın binlerce yıl. Soyunuz çoğalsın. Torunlarınızın torunları buraya getirdiğiniz ana dilinizi de unutmasın çünkü ana dilini konuşmak, ana dilinde türkü söylemek çok tatlı gelir insana. (s.131) (Dilsel duyarlık; barışa duyarlık)
- Kusura bakma arkadaş, fikrimi değiştirdim. Ben aç kalabilirim ama özgür olmayı, aç kalmaya tercih ederim. (s.150) (Bağımsızlığa ve özgürlüğe duyarlık)
- Düzenli yapılan spor, sağlıklı bir yaşam biçimini oluşturan dengeli beslenme benzeri diğer etkenlerle birleşince ileri yaşlarda oluşabilecek pek çok hastalığı önleyebilir. (s.178) (Sağlık ve spora duyarlık)

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. Bu kitapta yer alan duyarlık konuları ve geçme sıklığı tablo 8'de gösterilmiştir:

Tablo 8. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Metin Kodu	Metin Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/ Geçme Sıklığı
G.a.	Meşeler	17	17.(13)	1/ 13
G.b.	Tartışarak... Gerçeğe Doğru	2/ 17/ 18/ 30	2.(1)/ 17.(12)/ 18.(1)/ 30.(1)	4/ 15
G.c.	Elveda Ağustos Böceği	5/ 9/ 12/ 17	5.(7)/ 9.(1)/ 12.(1)/ 17.(1)	4/ 10
G.ç.	Kediyle Kaplan	5/ 12	5.(6)/ 12.(1)	2/ 7

G.d.	Kuşların Çektiği Kağı	3/ 5/ 12/ 26	3.(1)/ 5.(4)/ 12.(1)/ 26.(2)	4/ 8
G.e.	Çanakkale	26	26.(5)	1/ 5
G.f.	Anadolu İmecesı	11/ 18/ 23/ 26/ 28/ 31	11.(1)/ 18.(1)/ 23.(1)/ 26.(9)/ 28.(3)/ 31.(1)	6/ 16
G.g.	Yeni Bir Sabah	3/ 23/ 26/ 27/ 39	3.(2)/ 23.(1)/ 26.(3)/ 27.(2)/ 39.(1)	5/ 9
G.h.	Uçurtma	24	24.(5)	1/ 5
G.ı.	Oyun	2/ 33/ 37	2.(1)/ 33.(2)/ 37.(4)	3/ 7
G.i.	Kanatların Çocuklar	5/ 9/ 37	5.(1)/ 9.(1)/ 37.(4)	3/ 6
G.j.	Karusel (Atlı Karınca)	37	37.(9)	1/ 9
G.k.	Sevgiyle	2/ 4/ 6/ 12/ 17/ 19/ 24	2.(1)/ 4.(3)/ 6.(1)/ 12.(1)/ 17.(1)/ 19.(1)/ 24.(1)	7/ 9
G.l.	Azim	6/ 12/ 23	6.(1)/ 12.(1)/ 23.(4)	3/ 6
G.m.	İyilik Üzerine	2/ 8/ 9/ 12/ 13/ 30	2.(6)/ 8.(10)/ 9.(2)/ 12.(1)/ 13.(1)/ 30.(2)	6/ 22
G.n.	Yıldız Yağmuru	2/ 4/ 5/ 8/ 9/ 13/ 17	2.(1)/ 4.(1)/ 5.(4)/ 8.(5)/ 9.(2)/ 13.(1)/ 17.(2)	7/ 16
G.o.	Gazlı Göl	2/ 3/ 17/ 26/ 33	2.(1)/ 3.(2)/ 17.(1)/ 26.(1)/ 33.(1)	5/ 6
G.ö.	Forsa	5/ 6/ 17/ 18/ 26/ 27	5.(1)/ 6.(1)/ 17.(1)/ 18.(1)/ 26.(3)/ 27.(2)	6/ 9
G.p.	Nineme Ninni	3/ 6/ 32	3.(7)/ 6.(7)/ 32.(1)	3/ 15

G.r.	Ozan	2/ 4/ 19	2.(4)/ 4.(4)/ 19.(1)	3/ 9
G.s.	Büyük Keşifler	16	16.(9)	1/ 9
G.ş.	Mavi Portakallar	16/ 35	16.(2)/ 35.(4)	2/ 6
G.t.	Buldum... Buldum...	16	16.(10)	1/ 10
G.u.	İnsansı Robotlarla Tanışalım	16	16.(7)	1/ 7
G.ü.	Çocuk ve Resim	5/ 17/ 19/ 37	5.(1)/ 17.(2)/ 19.(4)/ 37.(4)	4/ 11
G.v.	Yaz Sinemaları	2/ 3/ 4/ 6/ 12/ 19/ 29/ 37	2.(3)/ 3.(1)/ 4.(1)/ 6.(2)/ 12.(1)/ 19.(10)/ 29.(1)/ 37.(2)	8/ 21
G.y.	Yürekler	19	19.(3)	1/ 3
G.z.	Zaman Makinesi	14/ 19/ 21	14.(1)/ 19.(4)/ 21.(1)	3/ 6
G.aa.	Kurtla Köpek	5/ 38	5.(3)/ 38.(1)	2/ 4
G.bb.	Nazilli Destanı	12/ 19	12.(4)/ 19.(1)	2/ 5
G.cc.	Vatan Sevgisini İçten Duyanlar	2/ 6/ 12/ 20/ 26/ 27/ 30/ 32	2.(1)/ 6.(1)/ 12.(4)/ 20.(1)/ 26.(5)/ 27.(1)/ 30.(1)/ 32.(1)	8/ 15
G.dd.	Alın Terinden Bir Deniz	12	12.(5)	1/ 5

Tablo 8’de Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı adlı ders kitabında çocukları duyarlı kılacak kategorilerin 32 metin içinde 304 defa geçtiği görülmektedir. Metinlerde, en çok doğaya-çevreye (f: 33), vatana-millete (f: 28), bilime ve bilimsel düşünceye (f: 28), sanat ve estetiğe (f: 24), hayvanlara (f: 23), çocuk ve oyuna (f: 23), emeğe ve çalışmaya (f: 20), insana ve insan mutluluğuna (f: 19) duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır. Bunlar dışında aile bireylerine (f: 13), kadına (f: 13), aşka-sevgiye (f: 9) duyarlığa da sıklıkla yer verilmiştir.

Tabloya göre Yaz Sinemaları ve Vatan Sevgisini İçten Duyanlar en çok duyarlık (8) kategorisini içeren metinlerdir. Yaz Sinemaları metninde 8 duyarlık kategorisinin 21 defa, Vatan Sevgisini İçten Duyanlar metninde 8 duyarlık kategorisinin 15 defa geçtiği görülmektedir.

İyilik Üzerine metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık (f: 22) tekrarlandığı metindir. Metinde iyilik yapmaya (f: 10) duyarlık öne çıkmıştır. İyilik yapmaya duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır.

Meşeler, Çanakkale, Uçurtma, Karusel (Atlı Karınca), Büyük Keşifler, Buldum... Buldum, İnsansı Robotlarla Tanışalım, Yürekler ve Alın Terinden Bir Deniz adlı metinlerde 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle 9 metinde özellikle tek bir duyarlık alanı vurgulanmıştır.

Aşağıda Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı adlı kitaptaki duyarlık konularına ilişkin metinlerden alıntı yapılan bazı bölümler sunulmuştur:

- Üzerimden uçan savaş uçaklarına rağmen ümit etmek istedim. Tankların kustuğu ateşe rağmen ümit etmek istedim. (s.69) (Umuda-umutlu olmaya duyarlık)
- Oyunsuz çocuk, karnına bastıkça “vık vık” eden kukla bebeklerden başka bir şey değildir. (s.84) (Çocuk ve oyuna duyarlık)

- Ama ne olursa olsun, iyilik etmek çok güzel bir duygu. İnsanları dertlerinden kurtarmanın, istediklerine kavuşturmanın vereceği iç huzuru, nice mutluluklardan daha büyük; hem de insan olduğumuzun göstergelerinden biri. (s.124) (İnsana ve insan mutluluğuna duyarlık; iyilik yapmaya duyarlık)
- Krallar ölür ama bilginler yaşar. Arşimet olmasaydı adım tümden unutulacaktı. Eğer kitaplarda birazcık olsun benden söz ediliyorsa bu, Arşimet sayesinde. (s.193) (Bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık)
- Vatan bizim ülke bizim el bizim
Emin ol ki her çalışan kol bizim
Ayyıldızlı bayrak bizim mal bizim
Söyle Veysel öğünerek överek. (s.266) (Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık; vatana-millete duyarlık; bayrağa duyarlık; millî şahsiyetlere duyarlık)

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. Bu kitapta yer alan duyarlık konuları ve geçme sıklığı tablo 9'da gösterilmiştir:

Tablo 2. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Metin Kodu	Metin Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/ Geçme Sıklığı
H.a.	Karanfiller ve Domates Suyu	2/ 3/ 4/ 12/ 17/ 20	2.(1)/ 3.(3)/ 4.(2)/ 12.(6)/ 17.(1)/ 20.(1)	6/ 14
H.b.	Ninenin Kitabı	2/ 3/ 8/ 20/ 23/ 36	2.(2)/ 3.(3)/ 8.(1)/ 20.(2)/	6/ 10

			23.(1)/ 36.(1)	
H.c.	Baba, Bana Bir Şiir Bul	2/ 4/ 5/ 6/ 17/ 19/ 20/ 22/ 38	2.(1)/ 4.(1)/ 5.(3)/ 6.(4)/ 17.(1)/ 20.(1)/ 22.(1)/ 38.(1)	9/ 13
H.ç.	Sol Ayağım	3/ 6/ 20/ 23/ 25	3.(6)/ 6.(2)/ 20.(4)/ 23.(1)/ 25.(1)	5/ 14
H.d.	Atatürk ve Anıları	2/ 17/ 20/ 23/ 26/ 28/ 36	2.(3)/ 17.(2)/ 20.(1)/ 23.(1)/ 26.(4)/ 28.(9)/ 36.(1)	7/ 21
H.e.	Koca Seyit	2/ 3/ 6/ 24/ 26/ 30/ 32/ 39	2.(1)/ 3.(1)/ 6.(1)/ 24.(1)/ 26.(2)/ 30.(6)/ 32.(1)/ 39.(1)	8/ 14
H.f.	Bir Mustafa Kemal Vardı	26/ 28	26.(3)/ 28.(5)	2/ 8
H.g.	Muhteşem Kut'ül Amâre Zaferi	20/ 26/ 32/ 39	20.(1)/ 26.(7)/ 32.(1)/ 39.(1)	4/ 10
H.h.	Meşe ile Saz	5/ 14/ 17	5.(1)/ 14.(1)/ 17.(4)	3/ 6
H.ı.	Küçük Çocuk	2/ 5/ 14/ 17/ 19/ 20/ 25/ 36/ 37	2.(7)/ 5.(2)/ 14.(2)/ 17.(1)/ 19.(4)/ 20.(4)/ 25.(1)/ 36.(3)/ 37.(8)	9/ 32
H.i.	Yıkmak Kolay	2/ 12/ 16/ 20/ 36/ 37	2.(1)/ 12.(4)/ 16.(3)/ 20.(2)/ 36.(1)/ 37.(1)	6/ 12
H.j.	Güler Yüz	2/ 3/ 4/ 6/ 23/	2.(8)/ 3.(1)/ 4.(3)/ 6.(1)/ 23.(2)	5/ 15
H.k.	İstiklâl Marşı'nın Kabulü	20/ 26/ 30/ 31/ 38	20.(2)/ 26.(2)/ 30.(3)/ 31.(3)/ 38.(3)	5/ 13
H.l.	Büyük Mimar Koca Sinan	2/ 6/ 12/ 14/ 19/ 20/ 30/ 36	2.(1)/ 6.(1)/ 12.(3)/ 14.(1)/ 19.(5)/ 20.(1)/ 30.(4)/ 36.(4)	8/ 20
H.m.	Yurt Türküsü	4/ 5/ 26	4.(1)/ 5.(1)/ 26.(4)	3/ 6

H.n.	Ankara	26/ 28/ 30	26.(2)/ 28.(1)/ 30.(1)	3/ 4
H.o.	Küçük Yunus	5/ 6/ 17/ 25	5.(13)/ 6.(2)/ 17.(2)/ 25.(1)	4/ 18
H.ö.	Son Leylek	5/ 6/ 20/ 25	5.(15)/ 6.(1)/ 20.(4)/ 25.(4)	4/ 24
H.p.	Güz	5/ 17	5.(1)/ 17.(7)	2/ 8
H.r.	Kır Çiçekleri	17	17.(7)	1/ 7
H.s.	Anadolu Davulu	1/ 3/ 4/ 6/ 17/ 18/ 19/ 33/ 37/ 39	1.(1)/ 3.(4)/ 4.(1)/ 6.(1)/ 17.(1)/ 18.(8)/ 19.(9)/ 33.(1)/ 37.(1)/ 39.(1)	10/ 28
H.ş.	Sazıma	5/ 19/ 30	5.(1)/ 19.(4)/ 30.(1)	3/ 6
H.t.	Karagöz ile Hacivat	2/ 3/ 15/ 17/ 19/ 33	2.(1)/ 3.(1)/ 15.(1)/ 17.(1)/ 19.(7)/ 33.(4)/ 36.(2)	6/ 17
H.u.	Müziği Neden Severiz?	16/ 19	16.(5)/ 19.(7)	2/ 12
H.ü.	Ağaç ve Sen	2/ 4/ 8/ 12/ 16/ 17/ 20/ 23/ 26/ 37	2.(1)/ 4.(2)/ 8.(1)/ 12.(2)/ 16.(3)/ 17.(3)/ 20.(1)/ 23.(1)/ 26.(2)/ 37.(3)	10/ 19
H.v.	Bazı İnsanlar	1/ 2/ 3/ 9/ 17/ 24/ 30	1.(2)/ 2.(18)/ 3.(1)/ 9.(1)/ 17.(1)/ 24.(3)/ 30.(2)	7/ 28
H.y.	Karamsar ve İyimser Bakış Açısı	2/ 3/ 36	2.(2)/ 3.(3)/ 36.(1)	3/ 6
H.z.	Bilmemekten Rahatsız Olmayın	2/ 14	2.(3)/ 14.(1)	2/ 4
H.aa.	Ampulün İlk Yanıışı	12/ 16/ 23	12.(3)/ 16.(9)/ 23.(2)	3/ 14

H.bb.	İbni Sina	2/ 6/ 8/ 12/ 16/ 20/ 25/ 30/ 39	2.(1)/ 6.(1)/ 8.(1)/ 12.(2)/ 16.(10)/ 20.(6)/ 25.(1)/ 30.(7)/ 39.(1)	9/ 30
H.cc.	Işıkla Haberleşenler	1/ 16/ 18/ 19	1.(1)/ 16.(1)/ 18.(2)/ 19.(2)	4/ 6
H.dd.	Türk Havacılığına Adanmış Bir Ömür: Vecihi Hürkuş	16/ 19/ 20/ 26/ 28/ 30/ 36	16.(6)/ 19.(1)/ 20.(2)/ 26.(3)/ 28.(2)/ 30.(6)/ 36.(1)	7/ 21

Tablo 9'a göre metinlerdeki duyarlık kategorilerinin tekrar etme sıklığı 460'dır. İnsana ve insan mutluluğuna duyarlığa 15 metinde yer verilmiştir. 14 metinde okuma kültürüne duyarlık, 12 metinde doğaya-çevreye duyarlık, 9 metinde vatana-millete duyarlık, 9 metinde kadına duyarlık, 9 metinde sanat ve estetiğe duyarlık, 9 metinde aile bireylerine duyarlık, 8 metinde hayvanlara duyarlık, 8 metinde millî şahsiyetlere duyarlık, 7 metinde bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık, 7 metinde mesleklere duyarlık konuları işlenmiştir. Bunlar dışında metinlerde dile, aşka-sevgiye, iyilik yapmaya, paylaşmaya, emeğe ve çalışkanlığa, hakka, hukuka, adalete, geleneksel olana, umuda-umutlu olmaya, dostluk ve arkadaşlığa, sorumlu olmaya, Atatürk'e, millî-yerli olana, sağlık ve spora, çocuk ve oyuna, bağımsızlığa ve özgürlüğe, dini olana duyarlık da mevcuttur.

Anadolu Davulu ve Ağaç ve Sen metinleri en çok duyarlık (10) kategorisini içeren metinlerdir. Anadolu Davulu metninde 10 duyarlık kategorisinin 28 defa, Ağaç ve Sen metninde 10 duyarlık kategorisinin 19 defa geçtiği görülmektedir.

Küçük Çocuk metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık (f: 32) tekrarlandığı metindir. Metinde 9 duyarlık kategorisinden çocuk ve oyuna (f: 8) duyarlık öne çıkmıştır. Çocuk ve oyuna duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır.

Kır Çiçekleri metninde yalnızca 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Metinde doğaya-çevreye duyarlık (f: 7) vurgulanmıştır. Bu yönüyle Kır Çiçekleri adlı metin kitaptaki diğer metinler arasında özellikle tek bir duyarlık alanının vurgulandığı metindir.

Aşağıda Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı adlı kitaptaki duyarlık konularına ilişkin metinlerden alıntı yapılan bazı bölümler sunulmuştur:

- Kör Mustafa bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, sarnıç sıvar, dam aktarır, kuyu kazar. (s.11) (Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık)
- Şehit oldu Mehmetçikler. (s.68) (Vatana-milllete duyarlık; şehit ve gazilere duyarlık)
- Müzik, eski çağlardan beri insanların duygularını anlatmak için kullandığı bir araç. İnsanlar müziği her dönemde çok sevmişler. (s.195) (Sanat ve estetik olana duyarlık)
- Edison ise tüm yorgunluğuna rağmen tarihe geçecek bir yanıt verdi: Ne demek hiçbir netice alamadık! Öyle şey olur mu? Bin ayrı madde denedik ve bin tane yanlış maddenin hangileri olduğunu öğrendik! (s.234) (Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık; bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık; umuda-umutlu olmaya duyarlık)
- Kitap okumayı ve kütüphaneleri çok sevdi. (s.242) (Okuma kültürüne duyarlık)

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. Bu kitapta yer alan duyarlık konuları ve geçme sıklığı tablo 10'da gösterilmiştir:

Tablo 3. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı Adlı Kitaptaki Duyarlık Konularına Ait Bulgular

Metin Kodu	Metin Adı	Duyarlık Kodu	Tespit Edilen Duyarlıkların Geçme Sıklığı	Toplam Duyarlık Sayıları/ Geçme Sıklığı
I.a.	İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine	2/ 10/ 25	2.(3)/ 10.(1)/ 25.(1)	3/ 5
I.b.	Kaşağı	3/ 5/ 6/ 14/ 15/ 17	3.(1)/ 5.(1)/ 6.(2)/ 14.(1)/ 15.(4)/ 17.(1)	6/ 10
I.c.	İnsanla Güzel	2/ 4/ 5/ 17/ 19/ 24	2.(4)/ 4.(1)/ 5.(1)/ 17.(3)/ 19.(1)/ 24.(1)	6/ 11
I.ç.	Ayaz'ın Definesi	2/ 14/ 15	2.(5)/ 14.(1)/ 15.(1)	3/ 7
I.d.	Bayrağımızın Altında	3/ 26/ 27	3.(4)/ 26.(4)/ 27.(4)	3/ 12
I.e.	Atatürk ve Müzik	19/ 26/ 28/ 31	19.(15)/ 26.(1)/ 28.(15)/ 31.(1)	4/ 32
I.f.	Kınalı Ali'nin Mektubu	2/ 3/ 6/ 11/ 12/ 20/ 26/ 32/ 39	2.(1)/ 3.(3)/ 6.(3)/ 11.(1)/ 12.(1)/ 20.(1)/ 26.(5)/ 32.(1)/ 39.(1)	9/ 17
I.g.	Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor	26/ 27/ 32	26.(5)/ 27.(2)/ 32.(5)	3/ 12
I.h.	Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar	16/ 22/ 33	16.(3)/ 22.(5)/ 33.(6)	3/ 14
I.ı.	Simit ve Peynir'le Bilim İnsanı Öyküleri	3/ 5/ 6/ 12/ 16/ 20/ 23/ 25/ 30	3.(1)/ 5.(2)/ 6.(1)/ 12.(4)/ 16.(20)/ 20.(6)/ 23.(3)/ 25.(2)/ 30.(12)	9/ 51

I.i.	Parktaki Bilim	16	16.(12)	1/ 12
I.j.	Eski Çağlardan Beri Dişlerimize Çok İyi Baktık	16/ 33	16.(9)/ 33.(5)	2/ 14
I.k.	Kaldırımlar	2/ 3	2.(7)/ 3.(1)	2/ 8
I.l.	Portakal	3/ 6/ 12/ 20	3.(9)/ 6.(6)/ 12.(2)/ 20.(7)	4/ 24
I.m.	Dilimiz Kuşatma Altında	1/ 2/ 4/ 6/ 10/ 31/ 37	1.(15)/ 2.(2)/ 4.(3)/ 6.(1)/ 10.(2)/ 31.(4)/ 37.(1)	7/ 28
I.n.	Masal Ağacı	3/ 10/ 17	3.(1)/ 10.(1)/ 17.(8)	3/ 10
I.o.	Eşref Saat	1/ 2/ 5/ 16/ 17/ 19/ 26/ 38	1.(1)/ 2.(1)/ 5.(2)/ 16.(1)/ 17.(2)/ 19.(2)/ 26.(1)/ 38.(1)	8/ 11
I.ö.	Türkiye	5/ 17/ 26/ 32	5.(1)/ 17.(1)/ 26.(5)/ 32.(1)	4/ 8
I.p.	Peri Bacaları	2/ 4/ 10/ 13/ 14/ 17/ 19/ 22/ 31	2.(1)/ 4.(1)/ 10.(2)/ 13.(1)/ 14.(1)/ 17.(2)/ 19.(1)/ 22.(1)/ 31.(1)	9/ 11
I.r.	İstanbul'la Hasbihâl	1/ 2/ 4/ 5/ 7/ 18/ 19/ 26/ 31/ 39	1.(1)/ 2.(6)/ 4.(2)/ 5.(1)/ 7.(1)/ 18.(1)/ 19.(2)/ 26.(5)/ 31.(1)/ 39.(1)	10/ 21
I.s.	Göç Destanı	10/ 18/ 19/ 26/ 31	10.(2)/ 18.(2)/ 19.(1)/ 26.(2)/ 31.(3)	5/ 10
I.ş.	Vatan Sevgisini İçten Duyanlar	12/ 20/ 26/ 27/ 30/ 32	12.(2)/ 20.(1)/ 26.(5)/ 27.(1)/ 30.(1)/ 32.(1)	6/ 11
I.t.	Bir Fincan Kahve	2/ 18/ 19/ 24	2.(5)/ 18.(9)/ 19.(1)/ 24.(6)	4/ 21

I.ü.	Karagöz	1/ 3/ 16/ 18/ 19/ 20/ 30/ 34/ 35	1.(1)/ 3.(1)/ 16.(3)/ 18.(9)/ 19.(9)/ 20.(4)/ 30.(5)/ 34.(3)/ 35.(1)	9/ 36
I.ü.	Yılık Atı	5	5.(6)	1/ 6
I.v.	Rüzgâr	17	17.(7)	1/ 7
I.y.	Gündüzünü Kaybeden Kuş	5/ 17/ 22	5.(16)/ 17.(3)/ 22.(3)	3/ 22
I.z.	Canberra (Kanberra)	2/ 3/ 5/ 7/ 17/ 24/ 26/ 28/ 31/ 32/ 34	2.(7)/ 3.(1)/ 5.(7)/ 7.(3)/ 17.(5)/ 24.(4)/ 26.(2)/ 28.(3)/ 31.(1)/ 32.(1)/ 34.(1)	11/ 35
I.aa.	Haritada Bir Nokta	2/ 3/ 5/ 12/ 14/ 17/ 20/ 24	2.(3)/ 3.(2)/ 5.(2)/ 12.(5)/ 14.(8)/ 17.(7)/ 20.(3)/ 24.(1)	8/ 31
I.bb.	Yaşamaya Dair	2/ 5/ 16/ 17/ 23/ 25/ 38	2.(6)/ 5.(1)/ 16.(1)/ 17.(2)/ 23.(1)/ 25.(1)/ 38.(1)	7/ 13
I.cc.	Kalbim Rumeli'de Kaldı	1/ 2/ 3/ 4/ 5/ 6/ 9/ 17/ 23/ 26/ 37	1.(1)/ 2.(2)/ 3.(10)/ 4.(5)/ 5.(1)/ 6.(1)/ 9.(1)/ 17.(2)/ 23.(1)/ 26.(5)/ 37.(2)	11/ 31
I.dd.	İmece	2/ 3/ 4/ 11/ 12/ 17/ 18/ 19/ 24	2.(2)/ 3.(4)/ 4.(2)/ 11.(10)/ 12.(8)/ 17.(1)/ 18.(15)/ 19.(1)/ 24.(1)	9/ 44

Tablo 10’da Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı adlı ders kitabında çocukları duyarlı kılacak kategorilerin 32 metin içinde 583 defa geçtiği görülmektedir. Metinlerde, en çok insana ve insan mutluluğuna (f: 55), bilime ve bilimsel düşünceye (f:49), doğaya-çevreye (f: 44), hayvanlara (f: 41), vatana-milllete (f: 40), kadına (f: 38), geleneksel olana (f: 36), sanat ve estetik olana (f: 33) duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır. Bunlar dışında emeğe ve çalışkanlığa (f: 22), okuma kültürüne (f: 22), dile (f: 19), Atatürk’e (f: 18), millî şahsiyetlere (f: 18), aşka ve sevgiye (f: 14), dostluk ve arkadaşlığa (f: 13), millî-yerli olana (f: 11) duyarlığa da sıklıkla yer verilmiştir.

Tabloya göre Canberra (Kanberra) ve Kalbim Rumeli’de Kaldı en çok duyarlık (11) kategorisini içeren metinlerdir. Canberra (Kanberra) metninde 11 duyarlık kategorisinin 35 defa, Kalbim Rumeli’de Kaldı metninde 11 duyarlık kategorisinin 31 defa geçtiği görülmektedir.

Simit ve Peynir’le Bilim İnsanı Öyküleri metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık (f: 51) tekrarlandığı metindir. Metinde 9 kategorinin geçme sıklığı 51’dir. Metinde bilime ve bilimsel düşünceye (f: 20) ve millî şahsiyetlere (f: 12) duyarlık öne çıkmıştır. Bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır. Bu yönüyle Simit ve Peynir’le Bilim İnsanı Öyküleri metni kitaptaki diğer metinler arasında özellikle bir duyarlık alanının en sık tekrarlandığı metindir.

Parktaki Bilim, Yılkı Atı ve Rüzgâr metinlerinde 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Parktaki Bilim metninde bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık (f: 12) vurgulanmıştır. Yılkı Atı metninde hayvanlara duyarlık (f: 6) vurgulanmıştır. Rüzgâr metninde doğaya-çevreye duyarlık (f: 7) vurgulanmıştır. Bu yönüyle kitaptaki 3 metinde özellikle tek bir duyarlık alanı vurgulanmıştır.

Aşağıda Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı adlı kitaptaki duyarlık konularına ilişkin metinlerden alıntı yapılan bazı bölümler sunulmuştur:

- İyimserlik, topluma yaşama sevinci verir. (s.12) (Toplumsal huzura duyarlık)
- –Doğru söyle, darılmayacağım. Yalan çok fenadır, dedi. (s.22) (Dürüstlüğe duyarlık)
- Annemi o zamanlar bir göreceksiniz. Dal gibi. Yüce Mevlam doğuştan sürmelemiş. Bacım Elif de anam gibiydi... (s.122) (Kadına duyarlık; aile bireyelerine duyarlık)
- Nereye mi varmak istiyorum? Konuştuğumuz Türk diline, dilimize, ana dilimize... Öyle görüyorum ki biz kendi “dilimizi” konuştuğumuz, yazdığımız, insanlarla ilişki kurmakta aracı olan Türkçemizi sevmiyoruz. (s.130) (Dile duyarlık)
- Kazaların tek suçlusu insanlar. İnsanlar küçükken yani okullarda trafik konularında iyi eğitilmeli... (s.208) (Trafik kurallarına duyarlık)

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu çalışma kapsamında Türkçe ders kitaplarındaki (1-8) 244 ayrı metin duyarlık eğitimi açısından taşınması gereken özellikler bağlamında çözümlenmiştir. Belirlenen 40 duyarlık kategorilerinden hepsi metinlerde farklı oranlarda tespit edilmiştir. Bu bağlamda incelenen metinlerin duyarlık konuları açısından oldukça zengin olduğu söylenebilir. Bu metinler aracılığıyla bireylerde, belli bir oranda farklı konularda duyarlık kazandırılıp farkındalık oluşturulabilir.

İncelenen metinlerde, en çok değinilenlerin insan ve insanın mutluluğuna, hayvanlara, aile bireyelerine, okuma kültürüne, bilime ve bilimsel düşünceye, doğaya-çevreye, sanat ve estetik olana, vatana-milllete, bayrağa, çocuk ve oyuna, millî şahsiyetlere ve millî-yerli olana duyarlı kılacak konular olduğu görülmüştür.

Özellikle İlkokul düzeyi Türkçe ders kitaplarında çocuk ve oyuna duyarlık konuları sıklıkla vurgulanmıştır. Oyun, çocukların kendi deneyimlerinden yararlanarak dünyayı anlamalarını sağlar ve gelişimlerinin, büyümelerinin ve öğrenmelerinin her evresini önemli şekilde etkiler. Oyun oynarken çocuklar kendileri için bir şeyler yapma, kontrol sağlayabilme, becerilerini test edip kullanabilme ve kendilerine güvenebilme gücünü kazanırlar. (Wassermann; aktaran, Isenberg ve Jalongo 2006).

Çocukların gelişim sürecinde oyunun birçok alanda önemi vardır. Oyun çocuğun kendine güven duymasını, kendini mutlu hissetmesini sağlar. Çocuğa deneme yanılma yoluyla doğruyu bulmayı, bir şeyleri başarabilmek için çabalamak gerektiğini öğretir. Kurallara uyma becerisi kazandırmak; iş birliği yapmayı, yardımlaşmayı ve paylaşmayı öğretmek oyunun çocuk gelişimine yaptığı diğer katkılardandır. Bu bakımdan Türkçe ders kitaplarında çocuğa, çocuk gelişimi ve oyun konusuna gereken hassasiyetin gösterildiği tespit edilmiştir.

Ders kitaplarında sıklıkla vurgulanan diğerk bir duyarlık alanı da okuma kültürüne duyarlıktır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) amaçları arasında da öğrencilere okuma yazma sevgisi ve alışkanlığı kazandırılması ve öğrencilerin okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeleri ve sorgulamalarının önemine yer verilmiştir. Türkçe ders kitaplarında okuma kültürüne duyarlık alanına sıklıkla yer verilmesi Türkçe Öğretim Programı'nın (2019) amaçlarını destekler niteliktedir.

Vatana-milllete, bayrağa, millî şahsiyetlere ve millî-yerli olana duyarlık konuları özellikle Ortaokul düzeyindeki Türkçe ders kitaplarında çok rastlanılan duyarlıklardır. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) da bu konular üzerinde durulmuş ve bu konulara ilişkin temalara ve konu önerilerine yer verilmiştir. Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk bu temalardandır. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde geçen duyarlık alanlarının, Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (2019) temalar ve konu önerileriyle ilişkili olduğu söylenebilir.

8. sınıf başta olmak üzere ortaokul düzeyindeki Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde mesleklere duyarlık konularına daha fazla yer verilebilir. Alkan Ersoy ve Genç (2016) meslekler konusu üzerine yürüttükleri çalışmalarında okul öncesi dönemdeki 6 yaş çocuklarının gelecekte olmak istedikleri mesleklerin neler olduğunu ve neden bu meslekleri seçtiklerini incelemiştirler. Çalışmanın sonucunda, çocukların gelecekte olmak istedikleri meslekleri seçme nedenleri arasında "mesleğe sevgi duyma" olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonucundan hareketle, çocukların mesleklere karşı ilgilerinin daha erken dönemler olan okul öncesi dönemlerden başladığı söylenebilir. Bu yönüyle öğrencilerin meslek gruplarını daha iyi tanıyıp anlayabilmeleri ve öğrencilerde geleceğe yön verecek mesleklere karşı farkındalık oluşturabilme noktasında Türkçe ders kitaplarındaki metinler büyük önem arz etmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlkokul Türkçe 1 İlk Okuma Yazma Kitabı'nda 4 metin bulunmaktadır. 4 metin içinde çocukları duyarlı kılacak kategorilerin 63 defa geçtiği belirlenmiştir. Metinlerde en çok çocuk ve oyuna, doğaya-çevreye ve sanat ve estetik olana duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır. Bunlar dışında aile bireyelerine, israfa ve tutumlu olmaya, okuma kültürüne duyarlığa da sıklıkla yer verilmiştir.

Kitapta bulunan “Tutumlu Olacağım” metni en çok duyarlık kategorisini içeren metindir. Metin, aynı zamanda diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık tekrarlandığı metindir.

İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı'nda 16 metin bulunmaktadır. Metinlerde geleneksel olana, vatana-millete, bayrağa, millî şahsiyetlere duyarlığa sıklıkla yer verilmiştir.

Kitaptaki metinler arasında “Allah, Bir Daha Bu Millete İstiklal Marşı Yazdırmasın” metni en çok duyarlık kategorisini içeren metindir.

“Dedemle Bir Bayram Günü” ve “Kahraman Şerife Bacı” metinleri kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık tekrarlandığı metinlerdir.

“Temel Güneş'e Gidiyor” ve “Kitap” metinlerinde ise 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle “Temel Güneş'e Gidiyor” ve “Kitap” adlı metinler kitaptaki diğer metinler arasında özellikle tek bir duyarlık kategorisinin vurgulandığı metinlerdir.

İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. Metinlerde, en çok hayvanlara, doğaya-çevreye, insana ve insan mutluluğuna, sağlık ve spora, vatana-millete, çocuk ve oyuna duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır. Bunlar dışında mesleklere, bilime ve bilimsel düşünceye, temizliğe, sanat ve estetik olana, dostluk ve arkadaşlığa, emeğe ve çalışmaya, aile bireyelerine duyarlığa da sıklıkla yer verilmiştir.

“Şehit Mehmet Kamil”, “Biri Var Ki...” ve “Dağınık Karga” en çok duyarlık kategorisini içeren metinlerdir.

“Dağınık Karga” metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık tekrarlandığı metindir. Metinde temizliğe duyarlık öne çıkmıştır. Temizliğe duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır. Bu bağlamda “Dağınık Karga” metni kitaptaki diğer metinler arasında özellikle bir duyarlık alanının en sık tekrarlandığı metindir.

“Muhteşem Güneş” ve “Bardaktan Telefon Yapma” metinlerinde bir duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle “Muhteşem Güneş” ve “Bardaktan Telefon Yapma” adlı metinler kitaptaki diğer metinler arasında özellikle tek bir duyarlık alanının vurgulandığı metinlerdir.

İlkokul Türkçe 3 Ders Kitabı’nda 32 metin bulunmaktadır. İnsana ve insan mutluluğuna duyarlığa 10 metinde yer verilmiştir. Metinlerde aşka-sevgiye, hayvanlara, paylaşmaya, yardımlaşmaya, emeğe ve çalışmaya, geleneksel olana, vatana-millete, bayrağa, Atatürk’e duyarlık da mevcuttur.

“Büyüyünce Ne Olsam?” metni en çok duyarlık kategorisini içeren metindir. Metin aynı zamanda kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık tekrarlandığı metindir. Metinde mesleklere duyarlık öne çıkmıştır. Mesleklere duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır. Bu bağlamda “Büyüyünce Ne Olsam?” metni kitaptaki diğer metinler arasında özellikle bir duyarlık alanının en sık tekrarlandığı metindir.

“Tahta Kaşıktan Kukla Yapalım”, “Vole Vole Voleybol”, “Çiğneme Makinesi”, “Koruyalım Çevreyi”, “Atatürk’ün Hayatı”, “Robot Kol” ve “Sıçrat, Fırlat, Akıt, Damlat!” metinlerinde 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle 7 metinde özellikle tek bir duyarlık alanı vurgulanmıştır.

İlkokul Türkçe 4 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. Metinlerde, en çok doğaya-çevreye, sanat ve estetik olana, okuma kültürüne, bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık, insana ve insan mutluluğuna duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır. Bunlar dışında hayvanlara, emeğe ve çalışmaya, çocuk ve oyuna, mesleklere, vatana-milllete duyarlığa da sıklıkla yer verilmiştir.

“Yeşilyurt”, “Öğrenme ve Marie Curie (Meri Küri)”, “İbni Sina” en çok duyarlık kategorisini içeren metinlerdir.

“Öğrenme ve Marie Curie (Meri Küri)” metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık tekrarlandığı metindir. Metinde bilime ve bilimsel düşünceye ve okuma kültürüne duyarlık öne çıkmıştır. Okuma kültürüne duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır. Bu bağlamda “Öğrenme ve Marie Curie (Meri Küri)” metni kitaptaki diğer metinler arasında özellikle bir duyarlık alanının en sık tekrarlandığı metindir.

“Size Saygı Duyulmasını İstiyorsanız Dürüst Olun”, “Doğanın Sesi”, “Sinema” ve “Beyin Ne İş Yapar?” metinlerinde 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle 4 metin de özellikle tek bir duyarlık alanının vurgulandığı metinlerdir.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. Metinlerde millî şahsiyetlere, hayvana, Atatürk'e, aile bireylerine, çocuk ve oyuna, emeğe ve çalışmaya duyarlığa sıklıkla yer verilmiştir.

Metinler arasında “Dedemin Öyküsü” en çok duyarlık kategorisini içeren metindir. “Dedemin Öyküsü” kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık tekrarlandığı metindir.

“Hoşça Kalın, Güle Güle”, “Vatan Yahut Silistre”, “Çiftçi ile Çocukları”, “Spor ve Beden”, “İyiliğin Değerini Bilen Kim?” ve “Barkod” adlı metinlerde 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle 6 metinde özellikle tek bir duyarlık alanı vurgulanmıştır.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. Metinlerde, en çok doğaya-çevreye, vatana-milllete, bilime ve bilimsel düşünceye, sanat ve estetiğe, hayvanlara, çocuk ve oyuna, emeğe ve çalışmaya, insana ve insan mutluluğuna duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır. Bunlar dışında aile bireylerine, kadına, aşka-sevgiye duyarlığa da sıklıkla yer verilmiştir.

“Yaz Sinemaları” ve “Vatan Sevgisini İçten Duyanlar” en çok duyarlık kategorisini içeren metinlerdir.

“İyilik Üzerine” metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık tekrarlandığı metindir. Metinde iyilik yapmaya duyarlık öne çıkmıştır. İyilik yapmaya duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır.

“Meşeler”, “Çanakkale”, “Uçurtma”, “Karusel (Atlı Karınca)”, “Büyük Keşifler”, “Buldum... Buldum...”, “İnsansı Robotlarla Tanışalım”, “Yürekler” ve “Alın Terinden Bir Deniz” adlı metinlerde 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Bu yönüyle 9 metinde özellikle tek bir duyarlık alanı vurgulanmıştır.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7 Ders Kitabı'nda 32 metin bulunmaktadır. İnsana ve insan mutluluğuna duyarlığa 15 metinde yer verilmiştir. Metinlerde dile, aşka-sevgiye, iyilik yapmaya, paylaşmaya, emeğe ve çalışkanlığa, hakka, hukuka, adalete, geleneksel olana, umuda-umutlu olmaya, dostluk ve arkadaşlığa, sorumlu olmaya, Atatürk'e, millî-yerli olana, sağlık ve spora, çocuk ve oyuna, bağımsızlığa ve özgürlüğe, dini olana duyarlıklar mevcuttur.

“Anadolu Davulu” ve “Ağaç ve Sen” metinleri en çok duyarlık kategorisini içeren metinlerdir.

“Küçük Çocuk” metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık tekrarlandığı metindir. Metinde çocuk ve oyuna duyarlık öne çıkmıştır. Çocuk ve oyuna duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır.

“Kır Çiçekleri” metninde yalnızca 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. Metinde doğaya-çevreye duyarlık vurgulanmıştır. Bu yönüyle Kır Çiçekleri adlı metin kitaptaki diğer metinler arasında özellikle tek bir duyarlık alanının vurgulandığı metindir.

Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı’nda 32 metin bulunmaktadır. Metinlerde, en çok insana ve insan mutluluğuna, bilime ve bilimsel düşünceye, doğaya-çevreye, hayvanlara, vatana-milllete, kadına, geleneksel olana, sanat ve estetik olana duyarlık geliştirebilecek konular ele alınmıştır. Bunlar dışında emeğe ve çalışkanlığa, okuma kültürüne, dile, Atatürk’e, millî şahsiyetlere, aşka ve sevgiye, dostluk ve arkadaşlığa, millî-yerli olana duyarlığa da sıklıkla yer verilmiştir.

“Canberra (Kanberra)” ve “Kalbim Rumeli’de Kaldı” en çok duyarlık kategorisini içeren metinlerdir.

“Simit ve Peynir’le Bilim İnsanı Öyküleri” metni kitaptaki diğer metinler arasında duyarlık kategorilerinin en sık tekrarlandığı metindir. Metinde bilime ve bilimsel düşünceye ve millî şahsiyetlere duyarlık öne çıkmıştır. Bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık metindeki diğer duyarlık alanlarına oranla daha fazla tekrarlanmış ve vurgulanmıştır. Bu yönüyle “Simit ve Peynir’le Bilim İnsanı Öyküleri” metni kitaptaki diğer metinler arasında özellikle bir duyarlık alanının en sık tekrarlandığı metindir.

“Parktaki Bilim”, “Yılkı Atı” ve “Rüzgâr” metinlerinde 1 duyarlık kategorisi ele alınmıştır. “Parktaki Bilim” metninde bilime ve bilimsel düşünceye duyarlık vurgulanmıştır. “Yılkı Atı” metninde hayvanlara duyarlık vurgulanmıştır. “Rüzgâr” metninde doğaya-çevreye duyarlık vurgulanmıştır. Bu yönüyle kitaptaki 3 metinde özellikle tek bir duyarlık alanı vurgulanmıştır.

Bu kısımda araştırmanın bulgularına ve sınırlılıklarına dayanılarak bu konuyla ilgili araştırma yapmak isteyenlere yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

- Çalışmada barışa duyarlık, zararlı alışkanlıklara duyarlık, israfa ve tutumlu olmaya duyarlık, trafik kurallarına duyarlık, doğal afetlere duyarlık az rastlanılan duyarlık alanlarındandır. Belirtilen duyarlık alanları hem bireyin hem toplumun gelişimine katkı sağlayacak niteliktedir. Bu

bağlamda kitaplarda bu duyarlık alanlarına değinen metin sayıları az olsa da bu noktada öğretmenler aracılığıyla öğrencilere bu duyarlıkların önemine ilişkin aktarımlarda ve paylaşımlarda bulunulabilir.

- Özellikle İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde dilsel duyarlığa daha fazla yer verilebilir. Bu yönüyle çocukların erken yaşta dile karşı bir duyarlık oluşturmalarına katkı sağlanabilir.
- 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler başta olmak üzere ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde, mesleklere duyarlık alanına daha fazla yer verilebilir. Öğrencilerin meslek gruplarını daha iyi tanıyıp anlayabilmeleri ve geleceğe yön verecek mesleklere karşı duyarlık kazanmaları sağlanabilir.
- Kitaplarda yalnızca bir duyarlık alanını ele alan metinler de bulunmaktadır. Bu bakımdan duyarlık alanlarına göre birden fazla duyarlık alanına hitap edebilen çok yönlü metinler tercih edilebilir.
- Duyarlık kategorilerinin ders kitaplarındaki metinlere, temalara dağılımına dikkat edilmelidir. Bu noktada çocukların yaş, gelişim ve hazırbulunuşluk düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açık Önkaş, N. (2009). Çocuk edebiyatı kitaplarında şiirin yeri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (23), 1-12.
- Akkurt, E. (2011). *İlköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirlikleri ile ilgili görüşleri ve metinlerin okunabilirliği açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Aktaş Ş. ve Gündüz, O. (2005). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Alamdar, S. ve Süngü, A. (2017). *Nâzım Hikmet'in Sevdalı Bulut adlı kitabındaki masalların duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi*. IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda Sunulan Bildiri Kitabı: 1. Cilt, 301-315. İstanbul: Step Matbaacılık.
- Aslan, C. (2013). Duyarlık ve düşünceyi geliştirmede çocuk/gençlik edebiyatı. *Çoluk Çocuk Anne Baba Eğitimci Dergisi*, (12), 29-32.
- Aslan, C. (2016). *Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Aslan, C. (2019). *Çocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ayhan, Y. (2010). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabı resimlemelerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerin yaptığı resimlemelerle karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. (13), 257-265.
- Binyazar, A. (2010). *Toplum ve edebiyat*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Cemaloğlu, N. (2003). Öğretimde ders kitaplarının yeri ve önemi. (Kollektif). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu: Tarih* (s. 1-32). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Coşkun, E. ve Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(10), 59-74.
- Çağlayan, A. (2005). *Ahlak Pusulası*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Çakır, U. (2016). Türkiye cumhuriyeti inkılap tarihi ve atatürkçülük ders kitabı görsellerinin bazı özellikler açısından incelenmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 06-18.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Millî Eğitim*, 173, 39-49.
- Demirel, Ö. ve Kiroğlu, K. (2005). *Konu alanı ders kitabı inceleme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Duman, T. ve Çakmak, M. (2011). Ders kitaplarının nitelikleri. L. Küçükahmet (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu (3. Basım)* içinde (s. 17-32). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erkılıç, T., A. ve Can, S. (2018). Eğitim yönetimi ders kitaplarının içerik ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 2(4), 295-307.
- Ertok Atmaca, A. (2006). İlköğretim ders kitaplarında görsel tasarım ve resimleme. *Millî Eğitim Dergisi*, 171, 318-328.

- Genç, H. ve Alkan Ersoy, Ö. (2016). Altı yaş çocuklarının gelecekte ne olmak istedikleri üzerine nitel bir çalışma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2221-2234.
- Günay, D. (2013). *Metin bilgisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Isenberg, J.P. ve Jalongo, M.R. (2005). *Creative thinking and arts-based learning: Preschool through forth grade* (4.b.). New York: Prentice Hall.
- Karabacak, N. ve Turan, İ. (2007). İlköğretim birinci kademe sosyal bilgiler ders kitaplarının sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarına göre bir değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(16), 209-233.
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre İlköğretim 6 ve 7.sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Muğla, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakuş Tayşi, E. (2019). Sevim Ak'ın Öykülerinin Duyarlık Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 19(19), 303-324. doi: 10.30767/diledeara.542628
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2002). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kula, O.B. (1988). Ders kitabının yapımında gözetilen bilim-kurumsal ve didaktik çerçeve. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 97-107.
- Küçükahmet, L. (Editör). (2011). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lakin, M. (1973) Some Ethical Issues in Sensitivity Training. *Sensitivity Training and the Laboratory Approach, Readings about Concepts and Applications*. Editör: R. T. Golembiewski ve A. Blumberg. Illinois: F. E. Peacock Publishers.

- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin bir rehber. (Qualitative Research Aguide to Desing and Implementation)*. (çev: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Miles, M. B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook. (2nd Edition)*. SAGE Publications.
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (2015). Resmî Gazete (14.10.2015). Sayı: 29502.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar).
<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf> adresinden alınmıştır.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okur, A. (2018). Türkçe ders kitaplarında metinsel türlerin özellikleri. H. Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümleri (4. Baskı)* içinde (s.117-140). Ankara:Pegem Akademi
- Özbay, M. (2003). Türkçe öğretiminde hedef-araç ilişkisinin ders kitabı örneğinde değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13(13), 59-69.
- Özcelik, O. (1998). Duyarlık Eğitimi. *Yönetim*, (31), 18-27.
- Özdemir, E. (2017). *Göğüne Sığmayan Bulut*. Ankara: Akılçelen Kitaplar.
- Özmen, R. G. (2001). *Türkçe ders kitabının dört temel beceri açısından incelenmesi: okuma becerisi*. L. Küçükahmet (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Türkçe* (s. 17-60). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Sever, S. (2006). *Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu'nda sunuldu, Ankara.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Shenton, A. K. (2003). —Strategies For Ensuring Trust worthiness in Qualitative Research Projects, Education for Information, Vol. 22, pp. 63–75.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.
- TÜBA (2011). *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü Sosyal Bilimler*. Ankara: TÜBA Yayını.
- Uzuner, S. Aktaş, E. ve Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türk Bilimi ve Araştırmaları*, 15(20), 721-733.
- Yaman, E. (2014). *Değerler Eğitimi, Eğitimde Yeni Ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yapıcı, M. (2004). İlköğretim 1. kademe ders kitaplarının öğrenci düzeyine uygunluğu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1), 122.
- Yılar, Ö. (2005). *Halk bilimi-eğitim ilişkisi ve ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının halk bilimi içeriği açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- Yıldırım, E. (2012). *Şiirin Türkçe eğitimindeki işlevi ve ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin yerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 11. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

İncelenen Eserler

Aksoy, E., Hamurcu, G., Akkuş, M. ve Ziya, S. (2019). *İlkokul Türkçe 1 ilk okuma yazma kitabı*. Ankara: Cem Web Ofset Aş.

Aksoy, E., Hamurcu, G., Akkuş, M. ve Ziya, S. (2019). *İlkokul Türkçe 1 ders kitabı*. Ankara: Cem Web Ofset Aş.

Ataşçi, A. (2019). *İlkokul Türkçe 2 ders kitabı*. Ankara: Koza Yayınları.

Dağlıoğlu, E. Ş. (2019). *İlkokul Türkçe 3 ders kitabı*. Ankara: Sonuç Yayınları.

Ataşçi, A. (2019). *İlkokul Türkçe 4 ders kitabı*. Ankara: Koza Yayınları.

Çapraz Baran, Ş. ve Diren, E. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5 ders kitabı*. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.

Demirel, T. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı*. Ankara: Ekoyay Yayıncılık.

Erkal, H. ve M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7 ders kitabı*. Ankara: Özgün Yayıncılık.

Yücel, A. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8 ders kitabı*. Ankara: Bilnet Yayıncılık.

EKLER

Ek 1. Belirlenen Duyarlıklarla İlgili Metinlerden Alıntı Yapılan Bazı Bölümlerin Listesi

Metin ve Duyarlık Kodu	Doğrudan Alıntı
A.a.17.	<i>“Hemen ayağa kalktım ve “Ben gökkuşağını yakalamaya gidiyorum.” dedim.” (s.201)</i>
A.a.24.	<i>“O gün arkadaşlarıma tam hayallerimi anlatırken gökyüzünde bir gökkuşağı belirdi. (s.201)</i>
A.a.37.	<i>“Geçen sene yaz tatilinde neredeyse her gün “Yağ satarım, bal satarım; ustam ölmüş, ben satarım.” oyununu oynardık.” (s.201)</i>
A.b.6.	<i>“Barış, sabahleyin annesinin öpücüğü ile uyandı.” (s.203) “Günaydın anneciğim!” (s.203) “Özür dilerim anneciğim.” (s.203)</i>
A.b.6.,19.,20.	<i>“Günaydın anneciğim! Dün söz vermiştin. Bugün kitap sergisine gideceğiz, değil mi?” (s.203)</i>
A.b.6.,20.	<i>“Anneciğim, benim sevdiğim masal kitabını da alacaksın, değil mi? Elbette alacağım yavrurum. Sen yeter ki, oku. Okuyan insan bilgili olur.” (s.203)</i>
A.b.29.	<i>“Olmaz Barış. Elektriği, suyu, odunu, kömürü gereksiz yere harcamamalıyız.” (s.203) “Lambaları gereksiz yere yakmayacağım. Suyu boş yere akıtmayacağım. Tutumlu bir çocuk olacağım.” (s.204)</i>
B.a.2.,4.	<i>“Orda herkes sevinç duyar, Birbirini sever, sayar.” (s.18)</i>
B.a.3.,6.	<i>“Ninem evin neşesidir. Birçok güzel masal bilir, Anlattıkça bayılırız.” (s.18)</i>
B.a.6.	<i>“Kardeşlerim, annem, babam, Dedem, ninem, biz her akşam Bir çatıda toplanırız.” (s.18)</i>
B.b.18.	<i>“Bayramlaşma el öpmesi tabi...” (s.25) “Bayramlaşma çok güzel ama...” (s.25)</i>

-
- B.c.19.** *“Resim, heykel, antika,
Bütün eski eserler,
Tarihi ve kültürü,
Sergiler hep müzeler” (s.31)*
- B.c.19.,26.,31.** *“Sahip çıkmak gerekir,
Yurdumuzun malına.
Kaçırılmaz o zaman,
Eserler yurt dışına.” (s.31)*
- B.h.37.** *“Kiminin saçı siyah,
Kiminin saçı sarı...
Ankara’da buluştu.
Dünyanın çocukları.” (s.81)*
- B.k.20.** *“Bende bilgi, görgü var.
Sende bütün gerçekler.
Sayfalarını açar,
Okurum birer birer” (s.114)*
- “Seni temiz tutarım.
Kirlitem hiçbir zaman.
Esirgerim, okşarım.
Usanmam okumaktan.” (s.114)*
- C.a.5.** *“Papi’ydi bağırın. İlk kez konuşmuştu
papağanım. Çok mutlu oldum.” (s.16)*
- C.b.37.** *“Çocuklar paraşütün içinde hep birlikte şarkı
söylüyor.” (s.30)*
- C.c.17.** *“Gördü yukarıdan yeri,
Gölleri, denizleri,
Kıvrım kıvrım ırmaklar,
Sıra dağlar, ovalar...” (s.39)*
- C.d.27.** *“Bu bayrak yere düşmez! Göklerden inmez!”
(s.62)*
- C.e.26.,27.,28.** *“Çünkü
Ne bayrağımız olurdu,
Ne yurdumuz kalırdı
Atatürk olmasaydı.” (s.69)*
- C.g.26.** *“Yurdumu nasıl savunacağım, düşmana nasıl
haddini bildireceğim?” (s.89)*
- C.i.2.,24.** *“Dostlarımız varsa hayatımız daha neşeli ve
mutlu olur.” (s.107)*
-

-
- C.j.5.** *“Kedicikleri, her sabah böyle besledim. Bana alıştılar. Onları sevmeme, onlarla oynamama izin verdiler.” (s.125)*
- C.k.31.** *“Güzel yurdumuzun bereketli topraklarında yetişen, birbirinden tatlı, birbirinden güzel yemişlerimizi tanımak için düzenlediğimiz yemiş günümüz kutlu olsun!” (s.133)*
- C.m.2.,3.,6.** *“O mutludur, ben bahtiyar.
Şükür,
Canım annem var!” (s.153)*
- C.o.2.,4.** *“Hiç sevdiklerinize papatya ve gelincik toplayıp verdiniz mi?” (s.168)*
- C.p.5.** *“Küçük Penguen soğuk bir ülkede yaşıyordu. Her taraf karlarla kaplıydı.” (s.181)*
- C.r.2.,5.,17.** *“Annem dedi: “Doğaya, insana, hayvana şifa. Çok ihtiyacımız var yağın şu yağmura.” ” (s.192)*
- C.s.12.** *“Sepetimdeki domatesleri görüyor musun? Onları ben yetiştirdim. Hem de bir saksı da! Nasıl mı? İşte anlatıyorum.” (s.200)*
- C.t.12.** *“Ama babaları bilge adammış. Oğullarına çalışmanın da gömü olduğunu anlatmak istemiş.” (s.216)*
- C.u.29.** *“Cimrilikten uzakta
Boşa harcanmaz para.
Tutumu bilmeyenler,
Düşerler bir gün dara.” (s.227)*
- C.ü.33.** *“O kadar çikolata, bisküvi yemenin sonu. Diş ağrısına hiç şaşırmadım.” (s.235)*
- D.a.9.,11.** *“Birçok şeyi paylaşmanın, yardımlaşmanın, dayanışmanın anlatılmaz bir duygu olduğunu hepimiz artık çok iyi biliyorduk.” (s.13)*
- D.c.4.,6.,24.** *“Hediye vermenin anlamı, arkadaşımızı, kardeşimizi, anne-babamızı sevdiğimizi ve onları düşündüğümüzü göstermek değil midir?” (s.31)*
- D.ç.1.,2.** *“Sabahleyin karşılaştığınız kişileri “Günaydın.” diyerek selamlayın. Gece yatmaya giderken de “İyi geceler.” demeyi unutmayın. Birinden yardım istediğinizde “lütfen” kelimesini kullanırsanız size severek yardım edecektir. Ona “Teşekkür ederim.” demeyi de unutmamalısınız.” (s.45)*
-

-
- D.e.37.** *“Hep gülsün yüzleriniz,
Işısın gözleriniz;
Mutlulukla dolsun,
Minik yürekleriniz.” (s.67)*
- D.g.19.** *“Onlarca kukla çeşidi vardır. Su kuklası, ip kuklası, gölge kuklası, el kuklası, parmak kuklası bunlardan yalnızca birkaçıdır. Bu kuklaların her biri farklı malzemelerle yapılır ve farklı yöntemlerle sergilenir.” (s.85)*
- D.i.21.** *“Sen gidersin de ben durur muyum? Temizlenip giyineyim.” (s.103)*
- D.i.15** *“Yerine getirmedi bize verdiğin sözü.” (s.109)*
- D.j.37.** *“Şimdi çocuklar rüyada,
Bir kuşun kanadındadır.” (s.121)*
- D.k.33.** *“Çok fazla da yeme sakın,
Sonra miden çok yorulur.” (s.127)*
- D.l.12.,36.** *“Her iş önemlidir. Herkesin ayrı bir mesleği vardır. Bir insanın para kazanmak, evini geçindirmek için her gün yaptığı işe meslek denir.” (s.134)*
- D.m.29.** *“Tutumlu olan mutlu, huzurlu olur. Yiyelim, içelim ama israf etmeyelim!” (s.142)*
- D.n.5.,12.** *“Ne zaman görsem seni
Sırtında kocaman bir yük
Senin azmin
Benim boyumdan büyük.” (s.151)*
- D.o.21.** *“Ellerini yıkamadan yemeğe oturdu. İşte bu, mikrobu daha da sevindirdi. (s.157)*
- D.ö.33.** *“Hoop, güm!
Hoop, güm!
Vole vole vole,
Top gelsin hele,
Karşılalım onu,
Alçala yüksele!” (s.167)*
- D.p.21.,33.** *“Çıkıntılı azı dişlerinizin işlerini bitirdikten sonra dikkatlice temizlenmesi gerekir. Yediğiniz şeyin parçaları çoğunlukla çıkıntuların arasına yapışıp kalır.” (s.175)*
-

-
- D.r.21.,33.** *“Elimizi yalnızca suyla yıkadığımızda, derimizin üzerindeki yağ katmanı, suyun doğrudan derimize değmesini engeller. Bu yüzden yalnızca suyla yıkadığımızda elimiz temizlenmez. Ancak sabun, yağları ve kirleri elimizden uzaklaştırarak temizlenmemizi sağlar.” (s.186)*
- D.s.2.** *“Efendim, gösterdiğiniz ilgiden çok memnun oldum.” (s.194)*
- D.t.16.,36.** *“Astronot, kısaca “uzay adamı” demektir. Astronotlar uzaya gitmek üzere özel olarak yetiştirilirler. Uzay araştırmalarında görev yaparlar. Gök cisimlerini incelemek ve onlara ulaşmak için çalışmalar yürütürler.” (s.210)*
- D.u.17.** *“Hesap soruyor şimdi,
Hava, su, toprak bizden,
Diyor: “Nedir çektiğim
Bilinçsizliğinizden?” ” (s.223)*
- D.ü.26.,28.** *“O, her zaman ulusunun özgürlüğü için çalıştı. Çanakkale Savaşı’nda üstün başarılar gösterdi. Yurdumuza giren düşmanlara karşı Kurtuluş Savaşı’nı başlattı.” (s.230)*
- D.v.27.,37.,38.** *“Kırmızı, o gün
Gün, karanfil gibi koktu.
Beyazı da aldı yanına
Bayrak oldu.
Ender,
“Özgürlüğüm” dedi.
Bayrak dalganıverdi.
“Çok yaşa!” diye seslendi.
Ay yıldız parlayıverdi.” (s.237)*
- D.y.26.** *“Askerimiz bizden su bekler. Vatan hizmet bekler... Gidelim...” (s.248)*
- D.z.4.,28.** *“Kalbimiz sevgi dolu,
Yol gösteren o, Türk’e.
Yolumuz onun yolu,
Bağlıyız Atatürk’e. (s.259)*
- D.aa.16.** *“Duygu, düşünce, bilgi
Bence paylaşılmalı.
Bir yolunu bulmalı,
İletişim kuralı.” (s.264)*
- D.bb.16.** *“Robot kol, gerçekte eski bir buluş. Ancak mühendisler, robot kolu geliştirdiler. Elektronik olarak beyne bağlanabilecek bir hâle getirdiler.” (s.270)*
-

-
- D.cc.16.** *“Babam,
Bilgisayar, faydalı işler için kullanılırsa bilimde
ve teknolojide sınırsız işler yapar. İnsanoğlunun
en büyük yardımcılarından biri olur. Onunla
dünyaya binlerce kapı açarsın, dedi.” (s.280)*
- D.cc.20.** *“Biraz sonra da elimdeki kitapla oturduğum
yerde uyuyup kalmışım.” (s.279)*
- D.dd.19.** *“Resim yaparken, boyları kâğıt ya da tuval
üzerine fırçayla sürmek yerine damlatmayı,
akıtmayı ya da dökmeyi tercih eden ressamlar
olduğunu biliyor muydunuz?” (s.291)*
- E.a.5.** *“Bizim yaptığımız kurabiyeler de oyun hamuru
kadar oynanmış bir hâlde fırının yolunu tutuyor.
Sonra da doğru mutfak camından kokuyu alıp her
seferinde ziyarete gelen minik kuşun midesine!”
(s.13-14)*
- E.b.24.** *“Biz iki arkadaş
Ne yaramazlıklar yaptık!” (s.22)*
- E.c.37.** *“Havanın böyle soğuk olduğu günlerde evde
isim-şehir oynayabilirsiniz. Ama siz siz olun,
aklınıza gelen ilk cevapları yazmayın. Hepinize
iyi eğlenceler!” (s.32)*
- E.ç.18.,19.** *“Orada Hacivat ile Karagöz oynatılır, elinde
fotoğraf makinesi olan bir genç, fotoğraf çekmek
için tahta sandalyeler arasında dolaşıp
dururdu.” (s.41)*
- E.d.25.,26.** *“Ne demişti komutanı, “Nöbet tutarken
gözlerinizi dört açın.” ” (s.46)*
- E.e.26.,28.** *“Ben Mustafa
Baştan sona Zafer
Baştan sona Anadolu
Başkomutan Gazi Mustafa Kemal
Yeminli
Kurtuluşa kadar.” (s.55)*
- E.f.15.** *“Aksine, genç adliye müfettişinin tutumu,
bildiğini açıkça söylemesi çok hoşuna gitmişti.”
(s.62)*
- E.g.28.** *“İlk selam
Samsun limanında.
Parlıyor Mustafa Kemal’in yüzü,
Masmavi iki göz,
Sanki iki deniz,
Sanki iki gökyüzü...” (s.72)*
-

-
- E.h.9.,24.** “Artarsa dostlarımıza dağıtırız anneciğim. Bu yemeğe hiçbir şey olmaz. Yeter ki paylaşalım!” (s.79)
- E.i.15.** “Sıradan insan olmak istemiyorsanız, dürüst olun.” (s.85)
- E.i.4.** “Sınıftaki hâlimiz
Sanki tek yürek gibi.
Sen her zaman bizleri
Korudun melek gibi.
Biricik öğretmenim!
Biz de teşekkür için
Sevgini kalbimizde
Taşırız çelenk gibi.”(s.91)
- E.j.24.** “O günden sonra, küçük fare ile aslan arkadaş oldular ve ne zaman aslanın sırtı kaşındıysa küçük fare onun sırtında dolandı.” (s.103)
- E.k.14.** “İyi, kötü- hep konuşan haklıdır.” (s.108)
- E.l.31.** “İpekböceği yetiştiriciliği ve ondan elde edilen ipekten kumaş dokumacılığı Hatay’ın pek çok köyünde sürdürülmektedir.” (s.115)
- E.m.26.,27.** “Bayrak sevgidir,
Sevgiyle tutar vatanın nöbetini
Hudutlarda.” (s.120)
- E.p.37.** “Yağmur
Çocukların düş gücüne
Gizlice bir pencere daha açar.” (s.155)
- E.r.17.** “Ben doğayım!
Beni koruyun, temiz tutun ey insanlar!
Ağaçlarla donatın bağrımı,
Kirlenip bırakmayın
Suyumu, havamı, toprağımı.”(s.167)
- E.s.19.** “Biz de davul çalarız.” (s.173)
“Biz de kaval çalarız, nefesimiz güçlüdür.” (s.173)
- E.t.19.** “Sinema eteklerindeydi
Tepenin
Göz masalı sinema

İmrenirdik ya umutsuz
Bakardık dışından
Öylece avuturdu bizi
Göz masalı sinema” (s.188)
- E.u.19.** “Yalnız, tiyatro gösterisi için metinlerin yazılmış olması ve rollerin ezberlenmesi gerekir.” (s.198)
-

-
- E.v.20.** *“Tek başıma sokağa çıkayım, istediğim kitabı okuyayım...” (s.211)*
- E.y.1.,3.,6.,37.** *“Biliyorum
En güzel terzi
Sözcükleri biçip
Çocuklara yansıtan
Şiirin süt dili
Annelerdir.”(s.216)*
- E.bb.16.** *“Şu an sizlere bu kelimeleri yazarken kafamın içinde sayısız işlem gerçekleşmekte ve beyin hücrelerim milyarlarca bilgi alışverişini bir anda yapabilmektedir.” (s.241)*
- E.cc.16.** *“Bakıyorsun
Kuyruğundan ateşler saçarak
Yıldızlara yaklaşıyor uzay gemimiz
Sen de içindesin ben de
Yeni dünyalar arıyoruz birlikte” (s.247)*
- E.dd.39.** *“10 yaşındayken Kur’an’ı ezberledi.” (s.257)*
- F.b.1.** *““Bay bay! diyenler “Çav!” diyenler arttıkça Türkçe konuşanlara da bir şeyler oluyor. Batı hayranlığı, yabancı dillerdeki kullanım mı akıllarını karıştırdı yoksa bunları öğretmeyi unuttuk mu çocuklarımıza?” (s.16)*
- F.c.2.,4.,18.** *“Konuk sevmek, konuğa ikramda bulunmak, insan sevgisinin başında gelir. Anadolu; yemeğini konuğuna yedirmekten, konuğunu memnun etmekten zevk alır. Bir görevi yapmış olmanın rahatlığını duyar.” (s.24)*
- F.ç.37.** *“Olsun! Ağacın üzerinde kalsa da bir balonum var ya artık.” (s.35)*
- F.d.3.** *“İriydi Elif, kuvvetliydi kağrı başında
Elma elmaydı yanakları üzüm üzümdü gözleri,
Kınalı ellerinden rüzgâr geçerdi, daim;
Toprak gülümserdi çarıklı ayaklarına.
Alını yeşilini kapmıştı, geçirmişti,
Niceden niceden.” (s.41)*
- F.e.26.,28.** *“Türk ordusu Başkomutan Gazi Mustafa Kemal’in verdiği “Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri!” buyruğu ile Yunanlıları İzmir’e dek kovaladı.” (s.47)*
- F.f.26.** *“Böyle bir görevi vatan için ölümüne de olsa üstlendi.” (s.52)*
-

-
- F.g.26.** *“Vatanımız için benimle beraber ölmeye hazır mısınız?” (s.63)*
- F.h.17.** *“Yaşadığımız çevrenin ne kadar önemli olduğunu biliyorum.” (s.71)*
- F.j.17.,37.** *“Yarın gene sabah olacak.
Her şeyde bir değişiklik göreceksin
Doğa dünden daha iyi
Çocuklar dünden daha güzel olacak
Yarın gene sabah olacak.” (s.99)*
- F.l.26.** *“Vatan için öleceğim! Başka ne hizmet istersiniz?” (s.112)*
- F.m.30.** *“Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun.” (s.121)*
- F.o.17.** *“Çimenleri çiğneme, kenardan yürü!” (s.136)*
- F.r.12.** *“Ne hazine ne bir şey tecrübeli ihtiyar
Sade şunu anlatmak istemişti:
Dünyada en büyük hazine işti.” (s.159)*
- F.s.24.** *“Bak Karagöz’üm sen benim kırk yıllık arkadaşısın.” (s.164)*
- F.ş.6.** *“Ağabeyime sarılıp deliler gibi yanaklarından öpüyorum.” (s.174)*
- F.v.2.** *“Aslında aynı ülkede yaşadığımız bütün vatandaşlarımızın bizim üzerimizde hakkı vardır.” (s.200)*
- F.y.20.** *“Okuma yazmayı bir öğreneyim, ona ben yazacağım bir mektup.” (s.207)*
- G.c.5.** *“Sevgili Ağustos Böceği, artık üzülme. Çünkü ben her şeyi öğrendim. Karınca bana olan biteni bir bir anlattı. Ve gerçeğin medyada çıkan haberlerden çok farklı olduğunu gördüm.” (s.24)*
- G.e.26.** *“Öğün, ey Çanakkale, cihan durdukça öğün!
Ömründe göstermedin bin düşmana bir düğün.
Sen bir büyük milletin savaşa girdiği gün,
Başına yüz milletin birden üstüğü yersin!” (s.51)*
- G.f.26.,28.** *“1921 yazında, Anadolu bozkırının ortasında, Ankara’nın sınırlarına düşman dayandığında, Mustafa Kemal Paşa, ulusal bir imeceye çağırdı ki millet, hep birlikte, Yunanlıları topraklarımızdan söküp atmaya, kimi can verdi, kimi mal. Kimi at verdi, kimi at üzerinde mızrak salladı.” (s.57-58)*
-

-
- G.g.23.** *“Üzerimden uçan savaş uçaklarına rağmen ümit etmek istedim. Tankların kustuğu ateşe rağmen ümit etmek istedim.” (s.69)*
- G.j.37.** *“Sevinin çocuklar, gülün, eğlenin,
Karusel dolanır,
Değişir zaman.”(s.105)*
- G.k.2.,4.,6.** *“Sevgiyle bakmalı dünyaya, saygıyla
Yediğin ekmeğe, içtiğin suya
Eşe, çocuğa, konu komşuya
Sevgiyle bakmalı, saygıyla”(s.110)*
- G.r.2.,19.** *“Kaynak başında nöbet tutandır ozan
Gece yazan gündüz yazan içli içli saz çalan
Ozan güzelliğin özünü yakalayandır” (s.175)*
- G.t.16.** *“Krallar ölür ama bilginler yaşar. Arşimet olmasaydı adım tümünden unutulacaktı. Eğer kitaplarda birazcık olsun benden söz ediliyorsa bu, Arşimet sayesinde.” (s.193)*
- G.u.16.** *“Günümüzde farklı ülkelerde geliştirilen pek çok robot var. Bunların bazılarıyla tanışmaya hazır mısınız?” (s.207)*
- G.v.19.** *“Çünkü o yıllarda, uzun ve sıcak yaz gecelerinin tek eğlencesi bahçe sinemalarıydı.” (s.219)*
- G.z.19.** *“Bakin öyleyse Sultan'ım! Yüzyıllarca ustadan çırağa yaşayacak ve yaşatılacak sanata bakın!” (s.245)*
- G.z.21.** *“Şöyle bir yıkanıp temizlensem de yorgunluğum gitse...” (s.242)*
- G.aa.38.** *“Yerinde dursun saltanatınız.
Hani hazineler bağışlasalar
Zerre bile feda edemem hürriyetimden.” (s.251)*
- G.bb.2.,12.** *“Memleketimin en güzel köşelerinden birini,
dünyanın en güzel fabrikalarından birini gördüm.
Güzel, çalışkan, uyanık insanlar gördüm.” (s.259)*
- G.cc.12.,26.,27.,30.** *“Vatan bizim ülke bizim el bizim
Emin ol ki her çalışan kol bizim
Ayyıldızlı bayrak bizim mal bizim
Söyle Veysel öğrenerek överek.” (s.266)*
- G.dd.12.** *“Alın terinden bir deniz
Şaşarsınız bir görseniz.” (s.274)*
-

-
- H.a.12.** *“Kör Mustafa bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, sarnıç sıvar, dam aktarır, kuyu kazar.” (s.11)*
- H.c.5.,6.,19.,38.** *“İçinde kuş cıvıltıları,
Uçsun martı kanatları,
Koşsun özgürlük atları,
Baba, bana bir şair bul!” (s.29)*
- H.d.26.,28.** *“Atatürk, tam bir halk adamıydı ve asıl kuvvet kaynağının halk olduğu inancındaydı.” (s.49)*
- H.g.26.,32.** *“Şehit oldu Mehmetçikler.” (s.68)*
- H.h.17.** *“Rüzgârlar anası kuzey,
En azgın oğlunu salmış dünyaya.
Saz eğilmiş, meşe dayanmış,
Derken karayel arttıkça artmış.” (s.75)*
- H.i.20.,37.** *“Bir zamanlar küçük bir çocuk okula başlamış.
Oldukça küçük bir çocukmuş.” (s.79)*
- H.j.2.** *“Yüzünüzden tebessüm eksik olmasın.” (s.99)*
- H.k.30.** *“Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı'nın kabul edildiği gün duygularını şöyle ifade etmişti: “Hayatımdaki en heyecanlı gündü.” Hatta milletvekilleri marşı dinleyip coşkuyla alkışlarken o mütevazılığından genel kurulda duramamış ve salondan çıkmıştı.” (s.105)*
- H.m.4.,26.** *“Güzel yurdum, dağlarını
Uzaktan göresim gelir.
Keskin esen yellerine
Kendimi veresim gelir.” (s.117)*
- “Ninniyle salladın beni,
Şefkatle kolladın beni,
Sevginle bağladın beni,
Yurdum yurdum, güzel yurdum!” (s.117)*
- H.ö.5.** *“Biz her gün okuldan çıkar çıkmaz İcabettin dayının evinin önünde toplanıyoruz iki aydır. Bu böyle leylek iyileşene, uçup gidene kadar devam edecek galiba.” (s.143)*
- H.p.17.** *“Kınalanmış gibi dağlar, dereler,
Ne güzel güz, ne güzel eylül olur!” (s.148)*
- H.t.17.** *“–Başka şikâyetin var mı?
–Var. Komşular bahçeye çöp atıyorlar.” (s.183)*
-

-
- H.u.19.** “Müzik, eski çağlardan beri insanların duygularını anlatmak için kullandığı bir araç. İnsanlar müziği her dönemde çok sevmişler.” (s.195)
- H.ü.12.** “Her ülkeye emekle, çalışmakla erilir. Bahtiyarlık istersen ömür sür didinerek.” (s.200)
- H.z.2.** “Daha önce tarlasını hiç bu kadar kolay sürmediğinden çok mutluymuş.” (s.228)
- H.bb.20.** “Kitap okumayı ve kütüphaneleri çok sevdi.” (s.242)
- H.dd.19.,20.,26.,30.,36.** “Kurtuluş Savaşı'nın kahraman pilotlarından Vecihi Hürkuş (1896-1969) İstanbul'da doğmuştur. Bebek'teki Üsküdar Paşakapısı İdadisinde okumuş ve sanata olan yeteneği nedeniyle daha sonra Tophane Sanat Okulunu bitirmiştir.” (s.261)
- H.dd.26.** “Türk ulusunun makûs talihinin değişmesine büyük katkıda bulunmuştur.” (s.262)
- I.a.10.** “İyimserlik, topluma yaşama sevinci verir.” (s.12)
- I.b.15.** “ –Doğru söyle, darılmayacağım. Yalan çok fenadır, dedi.” (s.22)
- I.d.3.,27.** “Bayrağımızı çok mu seversin nine?” (s.47)
- I.e.19.,28.** “Sanatın her dalıyla yakından ilgilendiğini gördüğümüz Atatürk, özellikle müzik için yoğun mesai harcamıştır.” (s.52)
- I.f.26.** “Askere giden yiğitlerimize, vatana kurban olsunlar diye...” (s.61)
- I.i.12.,16.,30.** “Mardin'in savur ilçesinden Nobel Ödülü'ne. Bravo Aziz Sancar Amca!” (s.91)
- I.i.16.** “Fizik, hayatımızın içinde ve her anımızda. Yürürken, koşarken, oyun parkında oynarken, yemek yerken, dans ederken... Kısacası yapılan tüm hareketleri fizik kurallarıyla açıklamak mümkün.” (s.96)
- I.j.16.** “Zaman içinde farklı malzemelerden de diş fırçası yapılmaya başlanmış. Kılları naylon olan fırçalarsa ilk olarak 1938 yılında üretilmiş.” (s.110)
-

-
- I.1.6.,20.** *“Siz benim yavrularımın yavrususunuz, sizin okumanız lazım. Okuyun, bizi mahcup etmeyin.” (s.122)*
- I.o.2.,5.,17.** *“Kuşlar o saatlerde neden telaşlıdırlar, pek bilmem ama tabiat yavaş yavaş durulur; etrafla beraber insanın ruhuna da bir sessizlik çöker.” (s.150)*
- I.ö.26.** *“Sen Türkiye’sin, evim barkım, köyüm obam Türkiye.” (s.157)*
- I.r.2.,7.,19.,26.** *“Şairime, sanatçıma, halkıma Hoşgörüyü sinesine çekenlere Barış tohumları ekenlere” (s.173)*
- I.r.39.** *“Süleymaniye’nin ezanları inceden inceye Dağıtiversin dağlanan yüreğimi” (s.172)*
- I.u.34.** *“Kazaların tek suçlusu insanlar. İnsanlar küçükken yani okullarda trafik konularında iyi eğitilmeli...” (s.208)*
- I.u.34.** *“Öyleyse kazaların suçlusu araçlar değil.” (s.208)*
- I.ü.5.** *“Emektar hayvanı ahırdan, köyünden sürer.” (s.216)*
- I.v.17.** *“Sonra başlayıp alçalmaya ovalara doğru, Haşhaş tarlalarında eflatun, pembe, beyaz, Kıraçlarda mavi dikenler... Toz toprak gözlerine gitmiştir.” (s.227)*
- I.bb. 2.,4.** *“Şimdiden çekilecek acısı bunun, Duyulacak mahzunluğu şimdiden. Böylesine sevicecek bu dünya “Yaşadım.” diyebilmen için...” (s.263)*
- I.cc.9.** *“Evlerini, hayvanlarını, kaşıklarına varıncaya kadar her şeylerini paylaşmışlar onlarla.” (s.268)*
-